

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 143 (19).** 1924 a.

II Riigikogu koosolek 16. oktoobril 1924 a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Walitsuse loosis: Riigiwanem **Fr. Akel**, siseminister **Th. Rõuk**, sõjaminister **O. Amberg**, põllutöominister **A. Kerem**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, teedeminister **K. Kark**, välisminister **K. R. Pusta**, haridusminister **H. B. Rahamägi**.

P ä e w a k o r d :

1. Wabariigi Walitsuse wastamine **K. Wirma** küsimise peale Wene enamlaste riigiwõimudelt Eesti töölistel saamajäänud palga kohta.

2. Wabariigi Walitsuse wastamine **J. Uibopuu** küsimise peale riigiteenijate palgaseaduse § 2 muutmise ja palgakõr-
genduse asjus.

3. Wabariigi Walitsuse wastamine **L. Johanson'i** küsimise peale maal waesematele elanikkudele, töölistele, käsitööl-
listele, popsidele ja teistele wäiksemal
määral riigimetsadest tarbepuude ja
küttematerjaali müümise kohta.

4. Wabariigi Walitsuse wastamine **A. Kärner'i** küsimise peale Raiküla mõisa kasutamise kohta.

5. **A. Porman'i** küsimine rahaminist-
rile riikliku ehituslaenu krediitide sulgu-
mise asjus.

6. **M. Laarman'i**, **E. Birkenberg'i** ja **J. Holberg'i** küsimine põllutöominist-
rile linnade renditalupidajate seisukorra kind-
lustamise kohta.

7. **B. Eilman'i** küsimised teedeminist-
rile.

8. **J. Uibopuu** küsimine sõjaminist-
rile reserw-kapten **Asman'i** tegewasse sõja-
wäeteenistusse wõtmise asjus.

9. **L. Johanson'i** küsimised wälismi-
nistrile Itaalia ja Põhja-Ameerika Ühis-
riikide saatkondade asjus.

10. **L. Johanson'i**, **J. Woiman'i** ja **A. Womm'i** arupärimise-ettepanek põllu-
töoministrile Haaslawa walla algkoolile
lubatud **Tuigo** mõisa hoonete ärawõtmise
kohta.

11. **J. Piiskar'i**, **P. Schütz'i**, **O. Gus-
tawson'i** ja **E. Jonas'e** arupärimise-ette-
panek põllutöoministrile Laatre „Tsiргу-
linna“ elanikkudele ehituskruntide mitte-
väljaandmise asjus.

12. Wabariigi Walitsuse wastamine **J. Wain'i**, **A. Kärner'i** ja **P. Schütz'i** arupä-
rimise peale Wääna walla kandikohtade
wähendamise ja kõlbmataksmuutmise
asjus.

13. Eesti wabariigi Tartu ülikooli sea-
dus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnis-
son**, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**, pärast abisekretäär **O. Köster**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõ-
täiendamine. nisson**: Awan Riigi-
kogu koosoleku. Päewa-
korra täiendamiseks, mis Riigikogu liige-
tele kätte on saadetud, on rkl. Kärner'i
poolt ettepanek tehtud päewakorra esi-
meseks punktiks wõtta komisjonide
täiendawad walimised. (Hääleta-
takse.) Nähtawa enamusega
on ettepanek wastu wõetud.

2. Komisjonide On ette pandud rkl.
täiendawad Martna poolt walida
walimised. üldkomisjoni rkl. Kär-
ner'i asemel rkl. Jõeäär
ja rahaasjanduse komisjoni rkl. Womm'i
asemel rkl. Jõeäär. Panen kandidaadid
komisjonide wiisi hääletamisele. (Hää-
letatakse.) Nähtawa enamusega
on üldkomisjoni wali-
tud rkl. Kärner'i asemele rkl.
Jõeäär. (Hääletatakse.) Nähtawa
enamusega on rahaasjan-
duse komisjoni walitud rkl.
Womm'i asemele rkl. Jõeäär.

Isiklikuis asjus on sõna rkl. Jaanis'el.

J. Jaanis (rhw.): Lugupeetud Riigi-
kogu liikmed! Täna hommikuses suure-
mas lehes, „Päewalehes“ — on ilmunud
suure pealkirja all sensatsiooniline teade

„Ühe rahwasaadiku tume lugu ülikooli lõpetamisest“. Et see minu kohta käib, siis lubage mulle selle asja kohta seletust anda. 1918 a. Eestimaale tulles jäid mul peale majakraami veel kõik dokumendid, muuseas ka haridusdokumendid, Wene- maale. Eestimaale tulles olin kutsutud Haapsalusse kooli peale, kuid Wiru maa- konna haridusosakonna juhataja kutsus mind oma maakonda õpetajaks ja mina wõtsin selle kutse vastu ühes tähendu- sega, et käesolewal silmapilgul ei saa mina esitada mitte mingisuguseid doku- mente, ka mitte oma alghariduse kohta. Nii kestis asi kuni 1920 aastani, kui haridusministeeriumi poolt wälja anti kor- raldus, et õpetajate ajutisteks kohusetäit- jateks wõib registreerida ka need isikud, kelle kohta Eesti wabariigi piirides wiibi- wad Eesti wabariigi kodanikud wõiwad tõendada, et nemad wastawa hariduse on saanud, nii et nad keskkooli õpetajad wõiwad olla. Seda seisukohta arwesse wõttes wõtsin mina õpetajakoha vastu ja töötasin 1919 aasta jaanuarikuust kuni 1923 aastani alguses õpetajana, pärast juhataja abina ja wiimased kolm aastat juhatajana Rakwere tütarlaste gümnaa- siumis. Samal ajal, kui mina wõtsin vastu kooliõpetaja kohustused, tehti minule ettepanek ühe rühma poolt, mil- lesse mina kunagi kuulunud ei ole ega ka praegu ei kuulu, et kas mina ei hakkaks nende tegelikuks liikmeks, ja kuna Asu- tawa Kogu walimised ees olid, siis tehti mulle ülesandeks sõita wälja ja kõneleda Asutawa Kogu walimiste puhul selle rühma kasuks. Selle ettepaneku lükkasin mina kategooriliselt tagasi ja ütlesin, et mina wõin küll sõita, aga ma kõnelen ai- nult seda, mis mina tõeks pean. Seal- taadik on teataw teraw wahekord isik- likult minu ja haridusosakonna juhataja wahel, mille tõttu ka wist täna see lugu siia ajalehte on sattunud. (M. M a r t n a, sd.: Kas „P ä e w a l e h e“ e r a k o n n a poolt?) Ei ole, see on „Päewalehe“ e- r a k o n n a poolt sisse pandud, aga ühe teise erakonna poolt kirjutatud. Ma ei tea seda just kinnitada, aga mina arwan, et see nii on.

Siis asjalugu kujunes sarnaselt edasi, et 1920 a. läks mul siiski korda Wene- maalt saada mõned dokumendid, mis minu hariduse kohta mõndagi ütlewad. Üks nendest, mis mina 1920 a. sain, rää- gib sellest, et mina sõjawäeteenistusest olen wabastatud. Tema on järgmine:

„Означенному в сем ратнику ополчения „2“ разряда, прослушавшему курс наук ИМПЕ- РАТОРСКОГО Петроградского университета Иоганнесу Юрьевичу ЯНИС призыв по мо- билизаций отсрочен до первого числа ме- сяца следующего за выдержанием им испы- таний в осенней сессии испытательной ко- миссии, но не далее пятнадцатого октября 1916 года.

ОСНОВАНИЕ: сношение дежурного штаб-офицера управления начальника Пет- роградской местной бригады от 1-го апреля 1916 года за № 7393.

Справка: копия выпускного свидетельства от 31-го мая 1916 года за № 2267.

„4“ Июня 1916 г. г. Петроград.

Saades selle tunnistuse, asusin mina eksamite tegemisele, ja eksamid tehes jäid minul tegemata mõned eksamid ja kirjutamata nõndanimetatud „satshotnoe sotshinenie“.

Mina olin walinud selleks tööks teemi — „Eesti talurahwa wabastamine ja dekabristid“, see tähendab, dekabristide mõju selle wabastamise peale. Siis satu- tusin mina sõjawäekooli ja ei saanud lõ- petada. Loomulik oli ka, et mina selle- pärast diploomi ei saanud. Kuid käes- olewa aasta aprilli- wõi märtsikuus läks mul siiski korda saada sõjawäekoolist tunnistus, milles näha on, et mina ülikooli kursused olen läbi kuulunud ja omad kursuste eksamid ära andnud, kuid dip- loomi mul ei ole, ja sellepärast ei ole mina ka Eestis diploomi eksami saanud ära anda. Selle tõttu registreeriti mind haridusministeeriumi poolt kooliõpetaja kohusetäitjaks, kellena mina ka töötasin kuni Riigikogu walimisteni ja minu töö kohta on olemas awalik haridusministeeriumi seisukoht. Kui minu koolis rewident käis, siis saadeti haridusministeeriumi otsus, kus on öeldud, et Rakwere tütarlaste gümnaasiumis on üks hea kooliõpetaja ja see on koolijuhataja. Mina pean tähendama, et mina sel ajal olin härra Luur'iga kahjuks kaunis wastas- rinnas, kes seal ka rewideerimas käis, ja see on härra Luur'i arwamine, mida mina praegu tsiteerisin. (M. M a r t n a, sd.: Kas see oli kiitus kooliju- hatajale wõi laitus teistele õpetajatele?) Seda ma ei tea, kuid ma arwan igatahes üldist seisukohta hin- nates, et teistele see laitus ei olnud. As- jalugu on sarnaseks kujunenud, et mina olen oma tunnistused wiimati ometi

kätte saanud ja olen esitanud need kuu wõi pooleteise eest Tartu ülikoolile, palwega, et mina wõiksin oma lõputööd ära teha, mille peale dekaan wastas, et temal selle wastu midagi ei ole, kui mina oma lõputöö sooritan ja oma kutsetunnistuse — diploomi — sel teel kätte saan.

Seda kõiki tõin mina ette selleks, et seda insinueerimist tagasi lükata ja et kindlaks teha, kuidas faktiline olukord tõesti on. (A. Tupits, põl.: Kuidas selle Narwa meeste allkirjaga on, sellest Teie ei rääkinud midagi?) Ma tähendasin alguses kohe, et asudes tööle, nõuti minult dokumente, kuid neid minul ei olnud. Et aga haridusministeeriumi poolt oli wälja tulnud ringkiri, et keskkooli õpetajate kohuse-täitjateks wõib registreerida isikuid, kelle kohta kaks Eesti wabariigi kodanikku wõiwad tõendada, et nad wastawa hariduse on saanud, siis otsisin ka mina enesele kaks sarnast tunnistajat ja need tunnistajad olid isikud, kellega mina ühes ülikoolis käisin ja ühes töötasin. Mina olin neli aastat seminaari juhataja ja selle aja jooksul töötas üks neist tunnistajatest minuga ühes. Teine õpetaja, ma ei tea kas teise wõi kolmanda kursuse üliõpilane käis ka minuga ühes ülikoolis ja tundis, kuidas mina tööd tegin ja mida moodi mina eksamid andsin. Nii et asi nende kahe õpetajaga on sarnane, nagu see ministeeriumi nõuetele wastaw on. (M. Martna, sd.: Miks nad oma allkirjad tagasi wõtsid?)

Juhataja **J. Tõnisson**: Kõneleja, Teie kõneag on möödas.

J. Jaanis (rhw.): Ma räägin sellest pärast weel.

3. Wabariigi Walitsuse wastamine K. Wirma küsimise peale Wene enamlaste riigiwõimudelt Eesti töölistel saamatajäänud palga kohta.

Siseminister **Th. Rõuk**: Wäga austatud Riigikogu liikmed! Walitsusel käsitadaolewate andmete järele on Wene enamlaste lahkimise puhul Eestist 1918 aastal maksamatajäänud järgmi-

sed palganõudmised ja kollektiwnõudmised üksikute asutuste, tööstusettewõtete poolt: tolliwalitsuse töölistele ja ametnikkudele on maksmata jäänud 14 tuhat, Kadrioru lossi teenijatele — 4 tuhat,

sadamatehaste, Tapa tee- ja ehitusjaoskonna töölistele kokku 4.867 tuhat, peale selle weel 95 tuhat kindluseraudtee teenijatele, kokku teeb see summa umbes 6 miljonit rublades. Need nõudmised on kõik kollektiivselt esitatud. Eraettewõtetest, mis sekwestri all olid ja kelle poolt teenijate palgad maksmata on jäetud, on näiteks Bekkeri laewatehas, kes on maksmata jätnud 32.478 rubla 47 kop., missugune kollektiwnõudmine ka siseministeeriumi käsitada on. Peale selle on ligi 5000 nõudmist üksikute tööliste poolt ka Wene enamlaste riigiwõimude wastu palkade suhtes, mis nende poolt 1918 aastal wälja maksmata on jäänud. Siia kuulub Wene-Balti laewatehas, sadamatehas, terwe rida teisi tehaseid. Muuseas ei ole esinenud nõudmistega ainult tehaste teenijad, waid kohtunikud, aktsiisi peawalitsuse ja ka posti-, telegraafi teenijad. Üksikud nõudmised annawad kokku summas 7 kunni 8 miljonit, nõnda et terwes ulatuses ulatab nõudmiste piir 15 miljoni rublani. Makswate seaduste järele ja määruste põhjal kuuluwad meile läbiwaatamisele sarnased kahjud, mis tehti wabadussõja ajal põhja-lääne armee wägede poolt Wiru, Wõru ja Petseri maakonnas. Peale selle kahjud, mis tehtud ilmasõja ajal, ei kuulu makswate seaduste ja määruste põhjal praegusel ajal läbiwaatamisele ja tasumisele. Nii kollektiiv- kui ka üksikute tööliste nõudmiste rahuldamiseks on osalised läbirääkimised meie Ida naabriga olnud, kuid kahjuks ei ole nad senniajani positiivseid tagajärgi andnud. Need läbirääkimised kestawad edasi. Peab ütleva, et teised rajariigid ka läbirääkimistel sel alal pole mingisuguseid positiivseid tagajärgi saawutanud. Ei tohi ära unustada seda, et kui üks rajariikidest leiab nõudmiste tasumist, siis on ka meil õigus kahjutasusid ja saamatajäänud palkasid wälja nõuda.

4. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Uibopuu küsimise peale riigiteenijate palgeseaduse § 2 muutmise ja palgakõrgenduse asjus.

Töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**: Austatud Riigikogu liikmed! Riigiametnikkude ja teenijate palgeseaduse § 2 määrab kindlaks, et seaduses ettenähtud täis-

palkasid saawad ametnikud Tallinnas, Nõmme alewis, Narwas, Narwa-Jõesuus,

Tartus, Walgas, Petserimaal ja naroo-wagustes waldades, kuna teistes linnades ja alewites 5% täispalgast maha arwatakse, maal isegi 10%. Käesolewa aasta eelarwe arutamise puhul Riigikogus tehti katseid seda paragrahwi ära kaotada, kuid need katsed ei leidnud sel puhul wastuwõtmist. Siis aga, kui eelarwe Riigikogu poolt lõpulikult wastu wõeti, läks läbi soowiawaldus, milles nõutakse, et Wabariigi Walitsus § 2 ärakaotamise kaalumisele wõtaks. Edasi awaldas Riigikogu selsamal puhul soowi, et riigiametnikkude palkade kõrgendamine, eriti alamate astmete teenijate palkade kõrgendamine kaalumisele wõetaks ja wastaw seaduseelnõu kiires korras Riigikogule esitataks. Nüüd küsib rkl. härra Uibopuu, kas kawatseb Wabariigi Walitsus ligemas tulewikus esitada Riigikogule riigiteenijate palgaseaduse § 2 muutmise ja palgakõrgendamise seaduseelnõu. Minul oli au Wabariigi Walitsuse nimel mitte väga ammu Riigikogule ette kanda, et ametnikkude palkade kõrgendamise küsimus tõsiselt kaalumisele on wõetud. Samuti wõin öelda, et § 2 ärakaotamise küsimus kaalumisel on. Kuid oma lõpulikku seisukoha nii esimeses kui ka teises küsimuses wõtab Wabariigi Walitsus otsekohe selle järele, kui tema tulewa aasta eelarwe kokkuseadmiselega walmis on saanud. Teatawasti jõutakse tulewa aasta eelarwe kokkuseadmiselega lõpule lähemal ajal.

5. Wabariigi Walitsuse wastamine L. Johanson'i küsimise peale maal waesematele elanikkudele, töölistele, käsitöölilistele, popsidele ja teistele wäiksemal määral riigimetsadest tarbepuude ja küttematerjaali müümise kohta.

metsa müüki, eriti detail metsa müüki, korraldatakse. Riigimetsa äri on üks suurematest meil ja eriti riikliku korralduse juures ei ole kerge sarnast suurt äri detailselt funktsioneerima panna. Kuid arwesse wõttes, et suur osa metsi, umbes 1/2 kõigist metsadest õieti riigi oma on, tuleb seda teed paratamata käia. Et see

Põllutööminister A. Kerem: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõiki kawatsusi ja kõiki korraldusi siit Riigikogu kōnetoolilt ette kandma hakata, wiiks meid liiga kaugele. Minul on sellekohta käiwad andmed kokkuwõetultkäs ja neid on kaunikene raamat, kuidas riigi-

riiklikku metsa administratsiooni märksa raskendab ja kulusid suurendab, on selge, kuid teiselt poolt tuleb wääriliselt ka kohalikkude inimeste huwisid hinnata ja nende huwides seda kulu ometi kanda. Ma ei hakka kõiki üksikuid korraldusi ette kandma, waid tähendan ainult, et kohalikka elanikka ei sunnita mitte metsa ostma, wõisteldes kaupmeestega, waid kohalikkude elanikkude jaoks eraldatakse eritükid, mida nad osta wõiwad omawahelisel wõistlusel. Kuid mitte ainult metsatükid, waid ka üksikud puud nummerdatud puude wiisi tulewad müügile, mida iga üksik kodanik nii wäiksel määral, kui ta seda soowib, osta wõib. Mitte ainult wõistluspakkumine, waid ka kindla hinnaga puudemüük on ette nähtud oma tarwiduseks kõige wäiksemal määral, nagu poolesülla wiisi ja isegi üksikute lattide wiisi. Need määrad, mis siin ette nähtud, on nii wäikesed, et ka waene inimene wõib end wääriliselt metsamaterjaaliga warustada.

Samuti müüb ka metsatööstuse osakond, mis metsa üles töötab, seal metsades, kus nimetatud riigitööstus asub, kohalikkudele elanikkudele kindla hinnaga vähemal määral metsamaterjaale. Metsatööstus ei ole igalpool ja sellepärast ei ole ka iga walla piirides sarnast metsamüüki.

Peale selle loen ette need punktid, mis eriti waesematele inimestele odawa küttematerjaali saamisel hõlbustuseks oleks. Kindla hinnaga, see on taksi-, alandatud hinnaga ja tasuta metsaandmise korraldused oleks järgmised: „Surnud puude hinda wõib metsaülem tarbekorral kunni 50% taksihinnast alandada. Poolmädanenud puude hinda wõib alandada metsaülem kunni 75%. Raisupuud, haod ja ründed, mille kokkupanemiseks kirwest ega saagi waja ei lähe, hinnatakse küttekändude taksi järele: esimesejärgu taksi järele — 60 marka kantsüld ja wiimase taksi järele — 4 marka kantsüld. Läbi-raiumisele määratud puud wõib metsaülem tarbekorral ainult töö eest wälja anda. Raiestikkude pealt järelejäanud oksid ja muid jäänuseid wõiwad elarikud tasuta kasutamiseks saada. (L. Johanson, sd.: Wõiwad, aga kas nad saawad?) Saawad ka.

Ma ei leia enam tarwilikuks teisi määrustikke ega määrusi, mis sel alal olemas, ette kandma hakata, kuna see meid liiga kaugele wiiks. Kui rkl. Johanson seda

soowib, wõiksin anda temale selle kausta üksikasjaliseks tutvunemiseks, missugused korraldused sel alal tehtud on. (L. Johanson, sd.: Parem on, kui nad metsa ülematele teatawaks teha kse.) Metsaülematele on nad kõik teatatud ja siin on olemas ärakirjad kõigist neist kirjadest, mis metsaülematele saadetud.

Sellega loen käesolewa küsimuse wastatuks.

6. Wabariigi Walitsuse wastamine A. Kärner'i küsimise peale Raiküla mõisa kasutamise kohta.

Põllutööminister **A. Kerem:** Rkl. Kärner küsib: 1) kas Raiküla mõisa sennine rentnik on rendilepingu tingimised täitnud? ja 2) millal kawatsetakse Raiküla mõisa tükeldada? Wastuseks kannaksin ette järgmise maa-korralduse peawalitsuse kirja: „Harjumaal asuw Raiküla mõis on Wabariigi Walitsuse otsusega 24. X. 23. a. kinnitatud tingimistel endise omaniku Herman Kayserling'ile kunni 30. aprillini 1925 a. rendile antud. Nagu Harjuma riigimaadeülem telefonogrammiga teatab, on rentnik rendilepingus ettenähtud tingimised täitnud.

Wabariigi Walitsuse otsusega 23. V. 24 a. on Raiküla mõis sennisele pidajale 9 aastaks rendile lubatud anda, kuid maa-korralduse peawalitsuse nõukogu otsusega 21. VIII. 24. a., mis Teie poolt 2. IX. 24. kinnitatud, tuleb mõis 1. maiks 1925 a. tükeldada, eraldades põllutöökooli talu. Rendileping on sõlmitud kunni 1. maini 1925 a. ja ärakiri rentnikule wälja antud.“

Sellest kirjast näeme, et Raiküla mõis otsustati Wabariigi Walitsuse poolt endisele omanikule, kelle käes ta ka praegu on, 9 aastaks rendile anda maaparanduse otstarbel, kui seal oleks maaparanduse töid suuremal määral pooleli olnud. Peale selle oli Raiküla mõisast weel põllutöökooli koht ette nähtud. Selle walitsuse otsuse teostamiseks on põllutööministri poolt käesolewa suwe jooksul ülewaatus korraldatud, kas seal on walitsuse otsuse kohaselt maaparandust teostatud wõi mitte. Ülewaatusel on selgunud, et kõik täpselt ei wasta walitsuse otsusele ja sellepärast ka tähendatud maaparanduse otstarbel pikemaks ajaks rendile anda ei saa. Selle otsuse põhjal,

mis 21. augustil ülewaatusakti järelduseks oli ja minu poolt 2. septembril kinnitati, on otsustatud mõis ära tükeldada, eraldades ainult põllutöökooli talu.

7. A. Porman'i küsimine rahaministrile riikliku ehituslaenu krediidide sulgumise asjus.

A. Porman (ür.): (loeb): Riikliku ehituslaenu komitee otsusega on Rakwere linna jaoks 1924 a. riikliku ehituslaenu üldsummast 3.500.000 mrk. lubatud, milline summa Rakwere linnawolikogu poolt 25. juunil ära jaotati isikutele, kes ehituslaenu majade ehitamiseks soowisid. Esimene pool kuuele (6) isikule kogusummas 1.750.000 mrk. Teine pool wiiele (5) isikule kogusummas 1.750.000 mrk.

Selle järele asusid kõik need, kellele laenu lubati, majade ehitamisele. Krediidide sulgumisega on ka ehituslaenu teise poole wäljaandmine kinni pandud.

Palun härra rahaministrilt wastust järgmiste küsimiste peale:

1) Kas krediidide sulgumine oli rahaministri korraldusel?

2) Ja kui oli, siis millal mõtleb härra rahaminister krediidide wabastada, et ehitusi lõpule wõiks wiia?

8. M. Laarman'i, E. Birkenberg'i ja J. Holberg'i küsimine põllutööministrile linnade renditalupidajate seisukorra kindlustamise kohta ja põllutööministri wastamine küsimise peale.

M. Laarman (põl.) (loeb): Palun põllutööministrilt wastust järgmiste küsimiste peale:

1) Miks põllutööminister senni linnade renditalupidajate seisukorra kindlustamiseks midagi ette wõtnud ei ole?

2) Kas kawatsetakse seda teha ja kui kawatsetakse, mil mõeldakse sellekohane seaduseelnõu esitada Riigikogule?

Põllutööminister **A. Kerem:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ettekanatud küsimise kohta wõin mina järgmist seletada: 1) Nagu ei oleks põllutööminister midagi selleks teinud, et linna renditalupidajate seisukorda kindlustada — ei wasta tõele. Seda kindlustust wõib ministeerium ainult sel teel pakkuda, et ta wastawa seaduse wälja töötab ja seda Wabariigi Walitsuse kaudu Riigikogule

wastuwõtmiseks esitab, et siis selle seaduse alusel töötada. Selle seaduse väljatõõtamine on praegu ministeeriumis käsil ja ma loodan isiklikult, et ta selle aasta lõpuks Riigikogusse jõuab.

9. B. Eilman'i küsimised teedeministrile ja teedeministri wastamine küsimiste peale.

B. Eilman (is.) (loeb): Palun teedeministrilt wastust järgmistele küsimistele:

1) Miks on riigiraudtee wagunite kütjad ja puhastajad koosseisudes ettenähtud alaliste kuuteenijate hulgast arwatud ajutiste tööjõudude hulka?

2) Miks makstakse koosseisudes alaliste kuuteenijatena ettenähtud weduriwarustajatele teenistusest koosseisude vähendamise tõttu lahtilaskmise puhul sellekohases seaduses ettenähtud kolme kuu palga asemel ainult kahe nädala palk ette?

3) Miks on riigiraudtee Walga weojaoskonnas osa alalisi kuuteenijaid üle wiidud päewatöolisteks ja sellega ühenduses osa päewatöölisi lahti lastud, aga samal ajal väljaspoolt hulk uusi töölisi, nende hulgas isegi mitmed ärimehed, teenistusse wõetud liiprite imbutamise tehasesse?

4) Miks on riigiraudtee Tallinna weojaoskonnas depoo korrapidajaile ja lambipuhastajaile sennise 8-tunnilise tööpäewa asemel määratud 12-tunniline tööpäew?

Teedeminister K. Kark: Lugupeetud rahwasaadikud! Ettekantud küsimiste peale on mul järgmist wastata: Riigiraudtee wagunite kütjad ei ole mitte koosseisus ette nähtud, sellepärast et wagunite kütmine on ajutine töö ja ajutisi töölisi ei saa koosseisus terve aasta peale ette näha. (J. Piiskar, is.: Aga enne oli.) Wagunite puhastajad on samuti kui igasugused koristajad teistes asutustes, kui ka raudtee peal, ajutiste tööjõududena puhastuskrediidi peal. (J. Piiskar, is.: Kuidas nad senni olid?) Nad on kogu aeg väljaspool koosseisu olnud, koosseisudes ei ole kütjaid ega koristajaid olnud. Pealegi peab veel tähendama, et kütjate ja koristajate töö ripub ära liikumise suurusest ja sellega on see töö kunas suurem, kunas väiksem ja peab seda liikumise suuruse

järele tasutama. (E. Weberman, rhws.: Kas puhtus on ka ajutine tarwidus?) Wagunite kütmist suwel ei ole, puhastajaid on nii palju tarwis, kuiwõrd liikumist on, ükskord on see liikumine vähem, teinekord rohkem. (Segased wahelhüüded.) ... Teie majateenija ei ole ka koosseisus ja puhastajad ja koristajad ei ole ka enamalt kuskil koosseisus olnud.

Teiseks. Miks makstakse koosseisudes alaliste kuuteenijatena ettenähtud weduriwarustajatele teenistusest koosseisude vähendamise tõttu lahtilaskmise puhul sellekohases seaduses ettenähtud kolme kuu palga asemel ainult kahe nädala palk ette? Selle kohta pean tähendama, et kinnitatud koosseisudes weduriwarustajaid ette nähtud ei ole, need on ajutised tööjõud wastawa krediidi peal ja neile ei saa maksta selle seaduse järele, mis koosseisudes ettenähtud ametnikkude kohta käib.

Kolmandaks. Miks on riigiraudtee Walga weojaoskonnas osa alalisi kuuteenijaid üle wiidud päewatöolisteks ja sellega ühenduses osa päewatöölisi lahti lastud, aga samal ajal väljaspoolt hulk uusi töölisi, nende hulgas isegi mitmed ärimehed, teenistusse wõetud liiprite imbutamise tehasesse? Selle kohta pean tähendama, et koosseisude vähendamise puhul on Walgas 8 kuuteenijat weojaoskonnast wabastatud. Et neid kui wanemaid töölisi mitte hoopis lahti lasta, on nad päewatöolisteks üle wiidud ja wastaw osa päewatöölisi lahti lastud. Neist 10 lahtilastud päewatöolisest on 2 liiprite imbutamise tehasesse tööle wõetud, 2 kitsarööpalise raudtee peale ajutiste tööjõududena wagunite kütjateks, üks on Lätimaale läinud, 3 olid üldse wäljamaa alamad ja 2 töowõimetud. (B. Eilman, is.: Ja 20 lahtilaskmist järgnewad weel neile.) Wõib väga võimalik olla. Mis puutub töölise imbutamise tehasesse wõtmisesse, siis on neist lahtilastud töolistest ainult 4 soowi awaldanud imbutamise tehasesse astuda, neist on 2 wastu wõetud ja 2 wõetakse lähemal ajal. Ühte pean tähendama, et töölised heal meelel imbutamise tehasesse ei lähe, sest et töö seal raske on. Mis puutub wäitese, nagu oleks Walga imbutamise tehasesse wõetud ärimehi, siis on see asjaolu minule teadmata, sest mina ei saa mitte teostada järelwalwet töölise koduse elu kohta.

Neljanda küsimise peale: Miks on riigiraudtee Tallinna veojaoskonna depoo korrapidajatele ja lambipuhastajatele senise 8-tunnilise tööpäeva asemele määratud 12-tunniline tööpäev, siis pean selle peale tähendama, et raudtee peal on wahe tehtud tööpäeva ja töölolemise aja wahel. Nimelt on deshuurisolemise ajal ja töölolemise ajal oma isemõiste. Depoo korraldajad ja lambipuhastajad ei ole mitte alaliselt tööl, waid nad on deshuuris ja nendel on deshuurid suurendatud depoo korraldajatel 8 tunni pealt 12 tunni peale ja lambipuhastajatel 8 tunni pealt 9 tunni peale. Sellejuures saawad nad igal nädalal tarwiliku puhkepäewa tööpäewa pikkuses.

Töölolemise aja suurenemine on tekkinud sellest, et liikumise wähenemise tõttu on töölolemise ajal töö wähenenud, ja selle tõttu on koosseisusid wastawalt wähenetatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Fakti- seks märkuseks on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Härra teedeminister ütles, et need teenijad, kellest küsimistes jutt, ei olla koosseisudes. Eesti wabariigi tulude ja kulude eelarwe 1924 a. lisades, kus koosseisud on üles loetud, leiame 24. leheküljel — lambikorraldajaid — 7, palgaga 4600 marka ja 25. leheküljel — lambipuhastajaid 4, palgaga 4000 marka, samal leheküljel wagonipuhastajaid — 7, palgaga 3700 marka.

10. J. Uibopuu küsimine sõjaministrile reserwkapten Asman'i tegewasse sõjawäeteenistusse wõtmise asjus ja sõjaministri wastamine küsimise peale.

J. Uibopuu (rhwsu.) (loeb): Saadud teadete järele on septembrikuu lõpul 1924 a. reserwkapten Asman tegewasse sõjawäeteenistusse wõetud ja kümnepäewase teenistuse

järele reserwi lastud.

Palun sõjaministrilt järgmiste küsimiste peale wastust:

- 1) Kas on õige, et reserwkapten Asman reserwist tegelikku sõjawäeteenistusse wõetud on? Kui ja, siis
- 2) mis põhjustel sai tema kümnepäewase teenistuse järele wabastatud?
- 3) Mis olid Asman'i teenistusse wõtmise põhjused?

Sõjaminister O. Amberg: Austatud Riigikogu liikmed! Küsimise peale, mis rkl. Uibopuu poolt on esitatud, on mul isiklikult au järgmist seletust Riigikogule anda. Tahtsin lühidalt nende küsimuste peale wastata, aga et wiimasel ajal ilmalõpmata ühes ajalehes, nimelt „Kaja's... (J. Soots, põl.: „Waba Maa's“ ka.) kõiksugu kirjeldusi on selle asja üle ilmunud, siis loen ma omaks kohuseks Riigikogule selle asja kohta täielikku ja õiglast pilti anda. (M. Martna, sd.: Niisutamise üle ka.) Jah, niisutamise üle ka, härra Martna. (Naer.) Warsti peale selle, kui mind Riigikogu poolt sõjaministriks kutsuti, pöörati minu poole kolmanda isiku kaudu küsimisega, kas mina ei wõiks kapten Asman'i sõjawäeteenistusse wõtta. Enne seda oli kapten Asman juba ühe kõrgema sõjawäelase poole pööranud ja ennast isiklikuks adjutandiks pakkunud. Selles asjas pööras kõrgem sõjawäelane minu poole ja ütles, et tema härra Asman'i sõjawäeteenistusse wõtmise wastu on, mida mina ka jaatasin. Peale seda, kui noorem sõjaministri adjutant pidi reserwi minema, pööras jälle härra Asman kolmanda isiku läbi minu poole, kas mina ei wõiks teda oma adjutandiks wõtta. Mina ütlesin kategooriliselt ära. See oli juunikuus. Peale sügist waheaega, kui mina puhkuselt tagasi tulid, see oli augusti algul, hakkasid jälle jutud liikuma, et kapten Asman soovib sõjawäeteenistusse astuda. Aga need jutud waikisid warsti. Nüüd septembri keskpaigas on kapten Asman korralduswalitsuse ülema nimele järgmise rapordi sisse andnud: Korralduswalitsuse ülemale,

Reserwkapten Asman
Narwa maantee nr. 20.

RAPORT.

Sellega palun mind reserwis olewat tegewasse sõjawäeteenistusse määrata kindralstaabi ülema käsutada.

(Toonitan siin neid sõnu: kindralstaabi ülema käsutada).

(Allkiri) Reserwkapten Asman.

Tähendab, enne kui see raport sisse anti korralduswalitsuse ülemale, oli juba teataw kokkulepe, kuhu kapten Asman'i paigutada, sest selles raportis on öeldud — kindralstaapi ülema käsutada. Selle raporti peale on kor-

ralduswalitsuse ülem 19. septembril pannud järgmise resolutsiooni: Käsukiri kokku seada ja allkiri — R. Reiman. Siin on kuupäew 19. september. (M. Martna, sd.: Ja korralduswalitsuse ülem ei saanud seda käsukirja tagasi, et tal kuupäew puudus?) Ei ole saanud tagasi. 20. septembril kandis korralduswalitsuse ülem minule selle raporti ühes kokkuseatud käsukirjaga ette ja kui mina ligemalt informatsiooni palusin, kas on teised kõrgemad sõjawäelased kapten Asman'i ametissewõtmise poolt, nimelt sõjawägede staabiülem ja kindralstaabi ülem, siis jaatas korralduswalitsuse ülem seda. (M. Martna, sd.: Mis selle härra nimi on?) Kolonel Reiman. Kolonel Reiman teatas, et kapten Asman'i teenistusse wastuwõtmise wastu mitte ei olda ja mina, kui poliitiline ministeeriumi juht, kirjutasin sellele käsukirjale alla. (J. Laidoner, põ.: Meie seaduste järele on sõjaminister ka tegelik juht!) Selle üle wõib waielda. (J. Laidoner, põl.: Eisa waielda. E. Weberman, rhsw.: Aga mis saab nendega, kes wale informatsiooni andsid?) Warsti peale seda hakkasid sõjawäelaste keskelt etteheited tulema, et kapten Asman on teenistusse wõetud ilma, et tal rahuaegse ohwitseri hariduslikku tsensust oleks. Tähendab, korralduswalitsuse ülema ettekanne minule ei olnud mitte täpne. Mina olen seda käsukirja, mis omal ajal on antud kindral Soots'i poolt, et rahu ajal teenistusse wõidakse wõtta ainult neid ohwitserisid, kellel keskkooli haridus on, alati pooldanud ja ainult niisugustel kordadel, kui reserwist sõjawäkke tahetakse wõtta isikuid, kes keskkooli haridusega mitte ei ole, aga kes on spetsialistid mõnel alal, siis saab neid wahel wastu wõetud. (Wahelhüüe paremalt poolt.) Asman'i kohta mina mingisugust spetsialiteeti ei teadnud, mille pärast teda oleks wõinud sõjawäkke wastu wõtta, kui tal keskkooli haridust ei ole. Mina andsin korralduswalitsuse ülemale eeskirja 30. septembril nimelt 10 päewa hiljem, kui ma lehitsenud olin Asman'i teenistuslehte, tol korral mina seda mitte ei teinud, waid usaldas korralduswalitsuse ülema ettekannet. (Wahelhüüe keskelt.) „Läbi lehitsedes reserwkapten Ernst Asman'i teenistus-

lehe, leidsin, et tema hariduslik tsensus rahuaegsele ohwitserile ei wasta, sellepärast tuleb minu päewakäsk teda tege wasse teenistusse wõtta, annulleerida“. Selle peale on korralduswalitsuse ülem resolutsiooni pannud: „Rutuline, täitmiseks. 30. sept. R. Reiman“.

Mina tahaksin tähendada weel seda, mis nõutakse praegu rahuaegse ohwitseri käest, kui teda tegelikku wäkke wastu wõetakse. Esiteks, et tema atestsatsioon üldises kokkuwõttes on „hea“ ja teiseks, kui opteerinud kodakondsusse peale wabadusõda, siis teatud isikute poolt soovitud ja kolmandaks, üldine haridus — täielik keskkooli kursus. Seda aga kapten Asman'i teenistuslehest näha ei olnud, et tal keskkooli haridus on, ja sellepärast andsin selle ettekirjutuse. Enne rääkisin mina juristidega läbi, et kas on wõimalik käsukirja tagasi wõtta, kui ta minu poolt on alla kirjutatud, aga trükist weel ilmunud ei ole. Ja need juristid, kellega mina rääkisin, ütlesid, et see wõimalik on. (J. Laidoner, põl.: Kas siis sõjaaegsed käsukirjad ei olegi makswad?) Siin lähewad juristide arwamised lahku. (J. Laidoner, põl.: Kui allkiri on antud, see siis ei tähenda weel midagi?) Teie ei ole jurist... (J. Laidoner, põl.: Ei ole!) ...ja ma ütlen, juristid peawad seda asja selgitama. Mina andsin niisuguse käsukirja korralduswalitsuse ülemale, nagu ma juba tähendasin, et see asi tuleb annulleerida. Käsukiri ei olnud weel trükist ilmunud oma harilikus wormis, aga siiski „Sõduri“ numbris, mis 4. oktoobril ilmus, oli see asi awalikkuse ette läinud ja sellest hakkas ajaleht „Kaja“ kinni oma esimese artikliga, mis ilmus peale selle, kui mina olin resolutsiooni peale pannud, et see käsukiri tuleb annulleerida. Seda arwesse wõttes, et „Sõduris“ see käsukiri ilmunud oli, pidin mina käsukirja tegelikult teise käsukirjaga annulleerima ja andsin 6. oktoobril, seda arwesse wõttes, et kapten Asman'il keskkooli haridust ei ole, käsukirja, et kapten Asman tuleb reserwi lugeda. (M. Martna, sd.: Kas oli tõepoolest see põhjus? J. Hünerson, põl.: Kes usub, kes usub?! M. Martna, sd.: Wastkuulis härra minister enne trükkimata etteheiteid?) Trükkimata etteheited ja, seda ma kuulsin, nagu enne juba tähendasin. Tähendab, kapten As-

man lasti minu käsukirjaga uuesti re-serwi. (M. Martinson, põl.: Aga kuidas selle varustusega oli?) Wahepeal ilmus „Kajas“ kirjatükk, mis seletab kapten Asman'i wastuwõtmise põhjusi, mis esimese wersiooni järele pidi olema: sõjaminister olla kuskil intiimsel kooswiibimisel lubanud isiklikult kapten Asman'ile, teda sõjawäeteenistusse wõtta. Seda pean mina kategooriliselt eitama: mina ei ole kapten Asman'iga koos olnud ega läbirääkimisi pidanud enne 20. septembrit, kui see käsukiri ilmus, kus kapten Asman tegelikku teenistusse wõeti. „Kaja's“ ilmus teade palju hiljem, nimelt 8. oktoobril, mispärast kapten Asman teenistusse olla wõetud: „Asman'i teenistussewõtmise kohta kindralstaapi liiguwad otse imelikud jutud. Ühe wersiooni järele tulnud Asman'i wõlausaldajad kokku ja pidanud nõu, mis ette wõtta. Arwatud, et talle peaks mõnesugune teenistus muretsetama. Lepitud ka sõjaministeeriumi juhtidega kokku, ja täielikult pankrottijäänust, omal ajal „wäga kuulsast“ Tallinna restoraanipidajast saab ohwitser kindralstaabis“. Ma ütlen, et see wersioon ei wasta tõele, ja minul seda teada pole, kes niisugusest koosolekust osa wõtnud on. Mina igatahes niisugusest koosolekust osa wõtnud ei ole.

„Teise wersiooni järele andnud ühel päris intiimsel kooswiibimisel sõjaministeeriumi juhataja Asman'ile lubaduse, et ta wõtab ta sõjawäkke, ohwitseriks kindralstaapi“. Niisugust isiklikku kooswiibimist ei ole olnud ja niisugust lubadust ei ole mina andnud, ja need teated on „Kaja“ tuulest wõtnud. (M. Martna, sd.: Aga kui palju Asman palka ja mündiraha sai?) Palka ta ei saanud, aga mündiraha sai küll.

Edasi ilmus „Asmaniaada“ kirjelduse all 12. oktoobril „Kajas“ järgmist: „Paar päewa hiljem lepidi kokku, et wärskest sõjawäkke wõetud kapten Asman'i munder tahab niisutada, nagu seda noored ohwitserid omawahel kõnelewad. Seekord sündis aga mündiniisutamine hoopis pidulikumalt. Niisutamine algas ühes tuntud Tallinna restoraanis ja läks hilja öösel, wõi wastu hommikut, teise restoraani üle. Sellest pidulikust talitusest, mis meie praeguse aja kommete järele õige põhjalikult läbi wiidi, wõttis isiklikult osa sõjaminister Amberg ühes mõnede teiste juhtiwate jõududega“. Selle „niisutamise“ kohta pean ma ütleva, et siin

on „Kaja“ jälle omamoodi seda seletanud, kui seda kellegi poolt toimetatud on. 26. septembril olin mina Wabariigi Walitsuse koosolekul, mis kestis õige hilja ajani. Mina läksin koju umbes ½10 wõi 10 ja seal kõlistas tuttaw proua minu abikaasale, et tema mees on ära kadunud... (Naer.) ...ja teda olla nähtud mõne sõjawäelasega koos, nende hulgas olla ka kapten Asman olnud, ja palus minu abikaasat, kas mina ei astuks sammusid, et tema meest üles leida. (L. Johanson, sd.: Kas Teie siis kriminaalpolitsei ülesandeid täidate?) Mitte politsei ülesandeid, waid see oli mulle tuttaw naisterahwas, ja mina täitsin tema palwet ning läksin ühes oma abikaasaga ja selle daamiga restoraani ja istusime seal kabinetti. Mina küsisin järele, kas on otsitawad isikud seal. Öeldi, et on. Kapten Asman ühes oma seltskonnaga palusid, kas nad ei wõiks sinna kabinetti tulla, kus mina istusin. Mina ütlesin, et kui tuttawad isikud on, siis selle wastu mul midagi ei ole. Ja nii tulid nemad sinna kabinetti üle, kus mina kahe naisterahwaga, oma abikaasaga ja selle wõõra daamiga istusin. Ja seal tegi tõesti kapten Asman kolm korda minule ettepaneku, et mina tema mundri liikusid „Kajakusse“ tegema tuleks, millest mina aga kategooriliselt ära ütlesin. Niipalju on sellel „niisutamisel“ põhja all, ja arwe, mis seal minu ja minu abikaasa arwel oli, maksis minu abikaasa kinni... (Naer.) ...ja mina läksin oma abikaasaga koju. (L. Johanson, sd.: Aga miks Teie ise arwet kinni ei maksnud?) Kas see seltskond sinna edasi jäi, ja kas nad kapten Asman'i arwel sinna jäid, see minusse ei puutu.

Lõpuks pean weel natukene Riigikogu tähelpanu tülitama ja tähendama, et nagu ma juba enne tähendasin, on selle kapten Asman'i nimetamise-käsukirja allakirjutamine sündinud minu poolt sellepärast, et minule täpseid teateid ei antud kapten Asman'i haridusliku tsensuse üle, ja sellepärast andsin mina 13. oktoobril 1924 a. korralduswalitsuse ülemale järgmise ettekirjutuse:

„Mitsmel korral on ette tulnud, et Teie poolt ettekanded ohwitseride kui ka ametnikkude nimetamise ja ümberpaigutamise kohta mitte täpsed ei ole olnud ja selletõttu segadusi on ette tulnud (näiteks ltn. Pensa nimetamine ehitus- ja korte-

riosakonna asjaajajaks, kpt. Asman'i reserwist tegelikku wäteenistusse wõtmine ja mõned teised).

Nõuan, et tulewikus kõik palwekirjad, mis reserwisolewate ohwitseride poolt esitatakse ühes nende teenistuslehtedega minule täpselt ette kantaks ja siis alles käsukirjad kokku seataks, kui nende palwekirjade peal minu poolt resolutsioon wastuwõtmise kohta olemas on."

Sellele ettekirjutusele olen alla kirjutanud mina ja sõjawäe staabiülem kindral P. Lill.

Lõpuks pean tähendama, et „Kajas“ need korrutamised ja insinuatsioonid selle asja kohta mitte lõppenud ei ole, waid täna on „Kajas“ isegi minu laimduse peale üle mindud ja sellepärast saan mina „Kaja“ kohtulikule wastutusele wõtma.

Juhataja **J. Tõnisson**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Soots'il.

J. Soots (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Härra sõjaminister omas ettekandes seletas muuseas, kuidas oli korraldatud sõjaministeeriumis ohwitseride teenistusse wõtmine reserwist ja luges ette selle päewakäsu, millega uus kord maksma on pandud. Faktilise märkusena tahtsin mina juhtida tähelepanu selle peale, et endisel ajal oli sõjaministeeriumis ettekannete kord teistsugune, kui Asman'i teenistusse wõtmise ajal, nimelt ligines endine kord sellele, mis nüüd uue käsukirjaga fikseeritud. Endisel ajal teadsid kõik sõjaministeeriumis, et kollegi kolmanda isiku ettekandel mõju ei ole, kuna ohwitseride teenistusse wõtmise tarwis oli kindel kord olemas. Nimelt pidid sisseantud palwekirjad ühes dokumentidega ja materjalidega ette kantama sõjaministrile sõjawägede staabiülema poolt, mitte aga korralduswalitsuse ülema poolt, kes staabiülemale allub. Ja alles siis, kui dokumendid sõjaministri poolt olid läbi waadatud ja wastuwõtmiseks nõusolek awaldatud, siis alles seati käsukiri kokku ja jällegi staabiülem kandis selle allakirjutamise juures ette. Uue käsukirjaga õieti fikseeritakse see wana kord, mis omal ajal on olnud, aga mis wahepeal on millegi pärast kaduma läinud. (E. Weberman, rhsw.: Härra Soots, Asman oli Teie adjutant!)

Juhataja **J. Tõnisson** (helistab): Palun rahu, rkl. Weberman! (E.

Weberman, rhsw.: Mul ei ole sõna, meie räägime oma wahel.)

11. L. Johanson'i L. Johanson (sd.) küsimised välisministrile Itaalia ja Põhja-Ameerika Ühisriikide saatkondade asjus. (loeb): 1) Missugustel ülesannetel on peetud Itaalias ja Põhja-Ameerika Ühisriikides alalised Eesti saatkonnad?

2) Kuidas on mõlemad saatkonnad senni suutnud oma ülesandeid täita?

3) Kas kawatseb välisminister neid saatkondi ka edaspidi alal hoida, wõi mõtleb nende ülesandeid mõne teise saatkonna peale panna?

4) Kui Itaaliasse ja Ameerikasse Eesti saatkonnad ka edaspidi kawatsetakse alles jätta, siis missuguste ülesannetega ja missugustel kaalumistel?

12. L. Johanson'i, J. Woiman'i ja A. Womm'i arupärimise-ettepanek põllutööministrile Haaslawa walla algkoolile lubatud Tuigo mõisa hoonete ärawõtmise kohta. (Arupärimise-ettepaneku tekst: „Põllutööministeeriumi poolt lubati 1921 a. Tuigo mõisa elunaja Haaslawa algkoolile. Kool asus sinna. 1923 a. on aga põllutööminister otsustanud Tuigo mõisa hooned jätta metsawalitsusele.

Haaslawa wallas, kus 2000 elanikku, on kaks algkooli — Tuigo ja Sillaotsa. Nendest on Sillaotsa algkool 4-klassiline ja Tuigo — 5-klassiline. Tuigo algkool, mille ringkonnas 100 õpilase ümber, on kooliwõrgus 6-klassilise algkoolina ette nähtud, nii et siia ka õpilased, kes Sillaotsa algkoolis 4 klassi lõpetanud, 5. ja 6. klassi edasi õppima tulewad, mille tõttu õpilaste arw weelgi suureneb.

Tuigo algkool, mis warem Igewere kooli nime all omas majas tegutses, asub 1920 a. algusest Tuigo mõisa härrastemajas, sest Igewere koolimaja oli wanuse tõttu juba koolile kõlbmata, pealegi põles see maja 1921 a. talwel maha.

Tuigo mõisa härrastemaja, milles nüüd kool töötab, asub kooli ringkonna keskpunktis, kruusitatud maantee ääres, mille tõttu temale juurdepääs ülihästi wõimaldatud. Koolimajana on ta looduslikult wäga sündsäl kohal, kusjuures talwel tormide ja tuiskude eest põhja poolt

kaitstud on. Koolimaja juures on muru-plats, mis väga soodne õpilastele wõimlemis- ja mänguplatsiks, samuti on maja ümber ka wiljapuu- ja juurewiljaaiad, mis õpilastele õppekawas ettenähtud praktilisi töid ja waatlusi aianduses ja üldse looduse tundmaõppimiseks wõimaldaks. Õpilaste esteetilise tunde tõstmiseks on ilus koolimaja ja ümbrus oma puestikuga ja mitmekesiste ilupuudega.

Mõisahooned, kui ta terwikuna kooli kasutada oleks, wõimaldab täiesti 6-kl. koolile ruume, mis sündsad ja kooli terwishoiu seisukohalt wastawad on nii õhutamahutuse kui ka walguse suhtes. Maja on ühe otsaga põhja, teisega lõunasse, põhjapool kahekordne (kolm tuba), muidu suures enamuses ühekordne. Tubade kõrgus alumisel korral ligi 3½ meetrit. Maja on ehitatud telliskiwist ja warustatud tsemendikiwist katusega. Ta mahutab eneses 11 tuba, ühe suure köögi ja mõned eeskojad ning sahwrid.

Kool töötab juba 5 klassiga (õppeaastaga). Kuna üks osa mõisa ruumidest on antud metsniku kasutada, siis on kool surutud kitsastesse oludesse, mille tõttu õppetöö kannatab: mitme õppeaasta õpilased peawad ühes klassiruumis töötama. Internaadi ruumide jaoks pole aset sugugi olemas. Samuti puudub õpilastel ka köök. Õpetajail (arwupoolest kolm) on igalühel waewalt üks tuba, kuna köök metsnikuga ühine. Sisse- ja wäljakäimine õpilastel kui ka õpetajail sünnib köögi (musta-) trepi kaudu, kus igasugused lehkawad lõhnad õhku küllastawad. Seda wäljakäiku tarwitab metsnik ka kogu oma majapidamise otstarbeks, ehk temal küll peale selle wäljakäigu veel kaks treppi tarwitada on, millest üks, nimelt paraaduks, väga kohane koolile tarwitamiseks oleks. Neljas wäljakäik lähed metsniku aeda, mispärast seda kool tarwitada ei tohi.

Metsade peawalitsusel on seal ligidal veel koht Luhki, mis metsaametniku asupaigaks kõlbulik oleks, sest ta asub wallamaja, kui rahwa kooskäimise koha lähedal ja wõimaldaks seega ametniku kättesaamist rahwale. Samuti oleks see enam metskonna keskpunktiks. Kuid see koht on renditud eraisikule.

1921 a. lubaski põllutöoministerium Tuigo hooned algkoolile. Kuid hiljem muutis oma otsust, seega pannes algkooli väga raskesse seisukorda: uue kooli-

maja ehitamiseks puudub wallal wõimalus. Ka on Haaslawa wallanõukogu, olles kindel selles põllutöoministri lubades, selle järele, kui ta otsustanud Tuigo elumaja kooli otstarbeks ära osta, kogu aeg hoonete juures teinud kulukaid remonte, kuna metsawalitsus maja korrahoidmise eest pole hoolitsenud.

Ka ei saa otstarbekohaseks pidada, kui metsniku käes peetakse nii suured maad nagu Haaslawal. Nimelt on Tuigol asuwa metsniku kasutada krunt, mille suurus 40 wakamaad põllumaad. Peale selle on metsawalitsusel veel 1 kilomeeter eemal 4—5 wakamaad põllumaad Haaslawa mõisast eraldatud maast kasutada, siis veel Luhki koht 30 wakamaalise põllumaaga, kuna mõisatöölised kas ilma maata on jäänud wõi seda saanud 8 wersta eemale — Kriimani mõisast, kuigi ise Tuigol elawad ja sealt eemale põldu harimas käiwad.

Ka on Tuigo mõisas omal ajal, Wene walitsuse päewil, ehitatud metsniku tarwis oma maja, mis ka nüüdsele metsnikule küllalt ruumikas ja sünnis oleks.

Kõiki ülaltoodud asjaolusid tähele pannes pöörame põllutöoministri poole küsimistega:

1) Kas on põllutöoministril ülaltoodud asjaolud teada?

2) Missugustel põhjustel on põllutöominister oma lubaduse wastaselt Tuigo mõisahoonet otsustanud algkooli käest ära wõtta ja anda metsade peawalitsusele?

3) Kas kawatseb põllutöominister jääda oma wiimase korralduse juurde, wõi peab tarwilikuks mõisahoonet algkooli kasutada jätta, nagu see alguses ka lubatud oli?

Tallinnas, 14. okt. 1924 a.

(Allkirjad) L. Johanson.
J. Woiman.
A. Womm.“)

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Selle arupärimise põhjenduseks ei tule minul mitte palju öelda, sest et asjaolud on enam-wähem üksikasjaliselt käsitatud arupärimise tekstis. Wõin ainult niipalju juurde lisada, et siin on jällegi tegemist metsade peawalitsuse laietuspüüetega. Omal ajal on lubatud ametlikult mõisahooned, mis selleks täiesti sünnis on, algkoolile ja seda lubadust kinnitab kiri nr. 6217 30. mail 1921 a., kus

maakorralduse peawalitsus teatab, et: „Tuigo mõisa elumaja on lõpulikult otsustatud koolile kasutada anda.“ Pange tähele, et siin on öeldud „lõpulikult“. „Metsaülemale tuleb aga maakonnawalitsuse haridusosakonna ettepaneku kohaselt korter garanteerida, kuhu tema kunni uude asukohta ülekolimiseni elama asub. Alla kirjutanud põllutööministri abi, peawalitsuse ülema kohustetäitja j. n. e.“ Selle kirja põhjal on ka kool viidud Tuigo mõisa hoonesse, mida niihästi kohalik kooliwalitsus kui ka maakonna kooliwalitsus ja teised on pidanud väga kohaseks algkooli asupaigaks. Kuid nüüd mitmed aastad hiljem tuleb uus kiri 7/10. dets. 1923 a. nr. 11. 6. 2390, kus maakorralduse peawalitsus teatab, et „Tuigo mõisa härrastemaja metsawalitsusele määratud krundi piirides asub ja ilma põhjaliku ümberehituseta koolile kõlbulik ei ole, ning metsawalitsusel maja järele tarwidus olemas, otsustas härra põllutööminister Tuigo mõisas asuvat endist metsaülema ja ülemwalitseja maja metsawalitsusele jätta, kuid koolile anda võimalust sennistes piirides ruumisid ajutiselt edasi kasutada, kunni uue koolimaja ehitamiseni.“

Arupärimise tekstis on kirjeldatud seda koolimaja ja nagu mina tähendasin, on see maja täiesti kohaseks tunnistatud algkoolile. Wallawalitsus on seda silmas pidades maja remonteerinud, missugune remont on läinud üle 100.000 marga maksmata. Nüüd tahetakse maja ära võtta ja anda metsnikule. Kui seda tehtakse, satub wald täiesti wäljapääsemata seisukorda. Praegu puudub võimalus teist hoonet ehitada, sest wallal on juba praegu isikumaks üle 700 marga. Wald on kulanud kooli peale ja wallal on tarwis seda maja. Meie riik ei ole ka mitte nii rikas ja meie riigil ei ole mitte neid võimalusi, et maal anda metsnikule, wäikesele ametnikule, terve mõisasüda, kus on 11 tuba. Peale selle on ligi 2 kilomeetrit mõisast eemal hoone, mida metsnik wõiks tarwitada. Mina arwan, et kolmest toast peab metsnikule aitama. 11 tuba suudab küll metsnik kütta, sest temal on tarwitada riigi metsad, kuid meie riik ei tohi seda lubada, et maal hooned niiviisi kasutatakse. Üldse peab tähendama, et meil korraldus puudub hoonete kasutamiseks. Kui maal liikuda, siis on näha, kuidas mõisa hooned lagunewad, kuidas mõnes nurgas elab üks mõisawa-

litseja ja teist osa ei kasutata mitte. Tähendab, puudub otstarbekohane korraldus praegu põllutööministeeriumis hoonete kasutamise alal ja teisest küljest püüawad ametnikud enda alla kiskuda niipalju ruumisid, kui võimalik on.

Kui wald hakkaks uut koolimaja ehitama, oleks sellega seotud väga suured kulud. Kui on aga võimalik ühte olemasolewat maja ära kasutada algkooli tarwis, siis tuleks seda kindlasti teha. See maja ei ole mitte harilik suur mõisamaja, mida wõiks pidada wast algkoolile liig suureks, waid see on parajaks tunnistatud ja wallal on isegi kawatsus teda ära osta. Sellekohased otsused on tehtud ja tarbekorral wõiks isegi wähemad tarwilikud juurdeehitused teha.

Mina usun, et siin on tegemist ühe küsimusega, kus põllutööministri seletus enam kui tarwilik on. Mina usun ka, et põllutööminister tahab siin seletust anda ja ma loodan, et seda arupärimist saawad toetama niihästi need rühmad, keda walitsuses praegu ei ole, aga ka need rühmad, kes walitsuses praegu on, sest siin on ikkagi tegemist küsimusega, mis selgitust nõuab ja mille peale ka seletust tuleb anda.

Juhataja J. Tõnisson: Et selgeks teha, kui palju Riigikogu liikmeid toetawad seda arupärimist, panen ta hääletamisele. (Hääletatakse.) Arupärimise-ettepanekut toetawad 35 liiget, seega on arupärimine wastu wõetud.

13. J. Piiskar'i, P. Schütz'i, O. Gustawson'i ja E. Jonas'e arupärimise-ettepanek põllutööministrile Laatre Tsirgulinna elanikkudele ehituskruntide mittewäljaandmise asjus.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Sangaste jaama juures olewast söödist anti Walgamaa I ringkonna walitseja poolt 23. mail 1922 a. Laatre wallawalitsusele 6,69 tiinu maad Tsirgulinna elanikkudele ehituskruntidena wäljaandmiseks. Walga maakonna planeerimise komisjon jaotas selle maad tüki poolewakamaalisteks kitsasteks ribadeks, mis ehituskruntideks kõlbmatud, mispärast Laatre wallanõukogu 4. mail 1923 a. otsustas nõuda kruntide suuren- damist ja ümberplaneerimist. Küsimusega tutwunes kohapeal 20 sept. 1923 a. ka põllutööminister, kes lubas küsimust

selgitada ja wallanõukogu soowidele vastu tulla.

Senni seda aga sündinud ei ole. Selle asemel teatas Walgamaa riigimaadeülem 27. aprillil s. a. Laatre wallawalitsusele, et wallanõukogu seadku üles kandidaadid tema poolt näidatud hoopis teistele kruntidele. Wallanõukogu seadiski üles 3. mail s. a. 8 kandidaati, kuid nõudis ühtlasi, et neile antaks ehituskrundid sellest maast, mis seks otstarbeks juba 1922 a. wallawalitsusele üle anti, sest uued krundid pole ehitamiseks kõlbulikud, pealegi on endistele kruntidele ehitusmaterjaal osalt juba kohale weetud. 13. augustil s. a. ilmus aga Walgamaa riigimaade I ringkonna walitseja kohale uusi krunte kandidaatidele kätte andma. Wiimased ei wõtnud krunte vastu, leides neid olevat kõlbmatud ehitamiseks ja lepingu tingimused mitmeti wastuwõtmatud. Hiljem otsustas Laatre wallanõukogu weel kord paluda põllutöoministrit, et ülesseatud kandidaatidele antaks kätte ehituskrundid wallawalitsusele 1922 a. seks otstarbeks üleantud maatükist. Küsimus on senni lahendamata.

Sarnane asjaajamine sunnib arwama, et eeltähendatud ehituskruntide wäljaandmise asi weelgi hulk aega lahendamata wõib seista. Pidades sarnase nähtuse lubamatuks ja eeltähendatud küsimuse kiires korras lahendamise tarwiliuks, paneme ette Riigikogule pöörduda põllutöoministri poole järgmise arupärimisega:

1. Miks on tehtud Tsirgulinna elanikkudele ehituskruntide andmise küsimuses sarnaseid korraldusi, mille tõttu ehituskruntide wõtmine on saanud wõimatuks?

2. Kas, millal ja kuidas kawatseb põllutöominister wõimaldada Tsirgulinna elanikkudele ehituskruntide saamise.

Tallinn, 14. okt. 1924 a.

(Allkirjad) J. Piiskar.
P. Schütz.
Oskar Gustawson.
E. Jonas.“)

J. Piiskar (is.): Meie arupärimises tähendatud küsimust on arendatud juba 1921 aastast saadik, aga selle lõppu ei ole weel mitte ette näha. Tuleb meelde muinasjutt Tallinnast, mis kunagi walmis ei saa. 1922 a. maikuus saadi niikaugele, nagu ka arupärimises tähendatud, et teataw maatükk, nõndanimetatud Tsirgu-

linna alewikese juures teiselpoolt teed Sanguaste jaama juures anti Laatre wallawalitsusele üle selleks, et elanikkudele ehituskruntidena wälja jagada. Selle wäikese ligi 7-e tiinulise maatüki planeerimine nõudis aga terve aasta, sest alles järgmise aasta kewadel mai alguseks oli planeerimine läbi wiidud ja see küsimus tuli arutusele. Nagu sellekohasest wallanõukogu otsusest näha, planeeriti krundid sarnased, et neid raske ehituskruntideks tarwitada. Krundid planeeriti nii wäikesed ja äärmiselt kitsad, et kui wäikegi maja peale ehitada, siis enam maja kõrwalt krundile ei pääse ja tuleks nii ehitada, nagu linnas, kus sissekäik hoowi harilikult maja alt läbi käib. Loomulikult ei olnud sarnased krundid wastuwõetawad. Wallanõukogu, kes seda küsimust arutas, juhtis nende asjaolude peale tähelepanu, ja „leidis, et planeerimise komisjoni otsus Tsirgulinna ehituskruntide planeerimise ja kruntide määramise asjus ei ole mitte sugugi asjakohane, ega kohalikkude elanikkude nõuetele wastaw, sellepärast, et planeerimise komisjon on määranud lauawabriku krundi keset alewit suure tee ja turuplatsi äärde, kuhu see wabrik mitte ei kõlba, sest et see turu ääres kära, suitsu ja kõiksugust müra sünnitab, nii et hobustega liikumine turuplatsil ja teel selle tõttu wäga kardetaw on. Ka suitsetab ja tolmatab wabrik piiri peal asuwad majad ära ja on wäga tulekardetaw keset eluhooneid, kuna tee äärest kaugemale wabriku jaoks platsi küll on ja kellegile kardetaw ei ole.“ Edasi juhib wallanõukogu tähelepanu weel mitmesuguste teiste asjaolude peale ja seab üles terve rea nõudmisi, mida nad paluwad selle krundi planeerimisel arwesse wõtta. Muuseas ka seda, et ehituskrundid peaksid olema suuremad, umbes ühe wakamaa suurused. See otsus on tehtud, nagu ma tähendasin, 4. mail 1923 a. Suwel teatatakse wastuseks selle otsuse peale, et planeerimine on kinnitatud ja ehituskruntide wahetamisi on ette wõetud. Ei olnud aga näha, mis mõttes seda oli tehtud. Sama aasta sügisel käis ka põllutöominister kohapeal asja järele waatamas. Teda on küsimusega tutwustatud ja ta on lubanud järele waadata, milles asi seisab ja wõimalikult nõukogu soowidele vastu tulla. Hiljem, seda arwesse wõttes, on wallanõukogu küsimust jälle arutanud ja otsustanud rõhutada, et wäga soowitaw on krunte ru-

tem kätte anda, et inimesed wõiksid ehitama hakata, ja on otsustanud weel kord pöörata härra põllutööministri poole ja paluda asja kiiret läbiwiimist. Edasi otsustati tungiwalt paluda härra põllutööministrilt, et ehituskruudid tingimata üks wakamaa wõi suuremad tuleks määrata ja nende hind krundi headuse järele kindlaks määrata ja kruntide wäljaandmine ning kandidaatide määramine wallanõukogu kätte anda. Selle peale otsekohest wastust ei ole saadud. Nähtawasti on aga teatatud, et kruudid siiski enampakkumise teel tulewad wälja anda. Ühtlasi teatab riigimaadeülem wallanõukogule, et tema poolt tähendatud kruntidele tulewad kandidaadid üles seada. Sellest teadaandest selgub aga, et wäljaandmisele on määratud hoopis teised kruudid, kui need, mis wallale üle anti. Wallanõukogu on oma ligemal koosolekul küll üles seadnud wastawa arwu kandidaate wastawalt nendele kruntidele, mis kätte näidatud, kuid ühtlasi rõhutab ta seda, et need kruudid ei ole ehitusteks sündsad ja et wallal õigus peaks olema ikkagi neid krunte kätte saada, mis enne oli lubatud. Selle kohta käib nõukogu otsus järgmiselt: „Nõukogu, tähele pannes, et riigimaadeülem kirjas tähendatud kruudid on nõukogu teadmise järele wäljaspool seda maa-ala, mis Walgamaa I ringkonna walitseja poolt aktiga 23. mail 1922 a. nr. 511 wallawalitsusele üle on antud alewi elanikkudelé ehituskruutideks, kuna nõukogu leiab omal õiguse kandidaate määrata selle maa-ala kruntide peale, mis selleks üle antud ja kuhu ehitadasoowijad juba ehitusmaterjaali wälja wedanud ja sellepärast neil täielik õigus sellele kohale ehitada, kuhu materjaal weetud.“

Nõukogu arwamise järele ei ole ka turuplats õieti paigutatud, sest „turuplats peaks olema wastu asuniku krunt nr. 26, kus kewadel ja sügisel, kui krunt nr. 26 waba, wõimalik on laata pidada, sellepärast nõukogu ühel häälel otsustas: nõuda, et turuplats saaks ümber paigutatud asuniku nr. 26 krundi piiri äärde, mis alewielanikkudele tarwitada, kuna turuplats nr. 11 ja tagawaramaa nr. 19 ja krunt nr. 8 ja 9 peale määrata eelpool ülesseatud kandidaadid, tuges üleandmis akti nr. 511 peale 23. märtsist 1922 a., mis wallal juba 2 aastat tarwitada ja mille tarwitamise õigust wallale üles ei ole öeldud.“

See otsus on saadetud muidugi hari-likus korras edasi, kuid selle asemel, et neid motiive kaalumisele wõtta ja küsimust nii lahendada, nagu seda wallanõukogu väga mitmel ja mitmel korral rõhutanud, näidates just nende wäärnäh- tuste wõi wäärkorralduste peale, mille poolest asja oleks wõidud märksa paremini korraldada, kuid ilma, et neid kaalumisi arwesse oleks wõetud, ilmus augustikuu 13. päewal käesolewal aastal Walgamaa I ringkonna walitseja härra Otsing kohale maakorralduse peawalit- suse ülesandel krunte kätte andma. Oma üleandmise aktis kirjutab tema sõna sõnalt: „Kohale olid ilmunud kõik ülesse-atud kandidaadid ja otsustasid minu ette-paneku peale kruntisid wastu wõtta — ülemaltähendatud krunte mitte wastu wõtta, sest peale krunt nr. 8 ja poole 9 ei ole teised kruudid ehitamiseks mitte kõlbulikud, kui täiesti madalal soomaal asuwad kruudid ja sellepärast ehituste alla kõlbmatud ja otsustasid paluda neid krunte, mille peale neid wallawalitsus on üles seadnud ja nimelt krunt nr. 11 ja 19, mis planeeritud turuplatsiks ja tagawara- maaks ja kuhu neil osalt juba materjaal wälja on weetud.“

Waadake, niisuguses seisukorras on nüüd kruntidesaajad. Juba 1921 aastal anti neile lootus, et nad krunte saawad, 1922 aastal anti maa wallale kätte. Mõnel olid juba head lootused, et midagi lubatakse walitsusasutuste poolt ja et lubadus ka kohustaw on lubajale, siis ka lootust on krunte saada, ja nad olid juba ehitusmaterjaali kohale wedanud. Ma läksin sealt mööda 1922 aastal ja nägin, et seal tõesti oli osa ehitusmaterjaali wälja weetud. See materjaal seisab aga kunni tänapäewani ja läheb loomulikult rikki. Nüüd on aga mitmesuguste keerd- käikude ja ei tea, kelle korralduse taga- järjel, mingisugustes huwides ja mingi- suguse wajaaduse pärast need maatükid jäetud hoopis wälja andmata ja on ase- mele wõetud maatükid, kus weeaugud soo ääres, mis täiesti kõlbmatud ehi- tustele. See on väga iseloomulik akt, mille on teinud ringkonnawalitseja, kes neid krunte wälja andis ja ise ka kirjutab, et need ei kõlba ehituseks. Seesama ringkonnawalitseja ütleb kirjas, mis ta riigimaadeülemale saadab, sõna sõnalt järgmist: „Siinjuures saates akti Tsirgulinna ehituskruutide asjus, teen ettepaneku Laatre wallawalitsuse poolt

määratud kandidaatidele ja wallanõukogu soowile wastu tulla ja määrata nendele ilma enampakkumiseta tagawarasolew krunt nr. 19 ja 6—10, sest senni nendele määratud krundid asuwad suuremalt osalt madalal soomaal, mis asumiseks sarnasel kujul wähe kõlbulikud, kuna aga wee ärajuhtimise tööd pinna kuiwatamise otsarbel nendel kandidaatidel jõudu mööda ei ole ja missugused tööd suuremaid kapitaalile tarwitawad ja alles siis mõeldawad on ühiselt läbi wiia, kuj suurem osa krunte ehituse alla tuleb. Et senni aga kõik krundid wälja andmata on, oleks soowitaw aineliselt wähe kindlustatud isikutele wastu tulla ja ehitamiseks kõlbulikka eluasemeid neile wõimaldada rendile saada.“

Pärast seda üleandmise katset on wallanõukogu weel kord seda küsimust arutanud ja rõhutab omalt poolt ka, et ringkonnawalitseja ettekanne on täiesti õige. Selle kohta leiame protokollist nr. 10 Laatre wallanõukogu koosoleku üle järgmist: „Niisama tõendab ringkonnawalitseja ettekanne 20. aug. nr. 1141, et riigimaadeülemale poolt määratud krundid ei ole kõlbulikud ja wallanõukogu otsus 3. maist s. a. prot. nr. 6 p. 4 on täitsa õige ja asjakohane ja riigimaadeülemale resolutsioon 29. augustist aluseta. Sellepärast nõukogu ühel häälel otsustas: esineda maakonnawalitsuse kaudu härra põllutöömistri ees protestiga Wangamaa riigimaadeülemale teguwiisi kohta Sangaste Tsirgulinna alewi elanikkude ehituskruntide wäljaandmise wiiwituse pärast ja paluda härra põllutöömistrilt kiiret korraldust teha Walga riigimaadeülemale, et wallanõukogu poolt otsusega 3. maist s. a. prot. nr. 6 p. 4 määratud ehituskrundid kandidaatidele ehitamiseks kätte antaks, sest praeguse wiiwituse tõttu on mitme inimese ehitusmaterjal, mis suusõnalise lubamise järele juba minewal aastal kohale weetud, mädanemas ja mädaneb edasi.“ See otsus on jällegi ühel häälel tehtud.

Mis selle küsimuse juures weel iseloomulik on, siis see, et peale muu ringkonnawalitseja poolt üleandmise silmapilgul esitatud kruntide saajatele wäga isearalikud nõudmised. Neis on kõigepealt öeldud, et maasaajatega tehakse kuueaastane rendileping. Kui aga edasi küsiti, kas ja missugustel tingimistel seda rendilepingut uuendatakse, siis öeldi, et seda mitte ei uuendata, waid kui tähtaeg

lõpeb, siis sõlmitakse uus leping. Mina arwan aga, et ehituskrunte niimoodi wälja anda ei saa, sest kui rentnik ehitab maja üles, siis ei ole tal mingit kindlustust, wõi wähemalt ette teada, kui kaua talle krunt kasutada jäetakse. Aga weel rohkem. Krundid, nagu ma juba ütlesin, on nihutatud teeäärast tükk maad eemale, kõwa maa pealt soode ja rabade äärde. Peale selle on nõudmine üles seatud, et iga maja juurest tuleb kunni maanteeni wiia puust, kiwidest, wõi mõnel muul wiisil tehtud kõnnitee. Edasi nõutakse, et kruntidele tuleb enne maja ehitamist laudadest plank ümber ehitada. Ma küsin, härrad Riigikogu liikmed, mis otsarwe on sarnasel määruusel kuskil Tsirgulinna? Ma saan aru sellest nõudmisest kuskil suuremas linnas, kas wõi pealinnas, kus maksawad teatud ehitusmäärused ja kus linna ilu ja korralikkuse pärast säärased nõudmised üles seatakse. Kui aga ehitamisel on mõnikümmend majakest wõi wäljaandmisel kümme-kond krunti teest eemal, siis on see nõudmine wäga omapärane. Imelik, et ei ole weel nõudmist üles seatud kanalisatsiooni, mustaweeutorude ja prügitatud tänawate kohta. Arusaadaw siis, et kui sarnased nõudmised üles on seatud, need inimesed, kelle kohta ka ringkonnawalitseja kirjutab, et nad kehwad on, et nad waewalt jõuawad enesele majasid üles ehitada, neid nõudmisi täita ei suuda. Sarnaseid nõudmisi nemad wastu wõtta ei saa, ja neid üles seada, tähendab nendele kruntidele asumist wõimatuks teha.

Kui seda küsimust waadelda, siis esineb siin, nagu mingisugune keerdkäik. Mitu aastat tagasi on maa wallale üle antud, isegi ehituskrundid wälja mõõdetud, kuid ikka leitakse abinõusid ja wõimalusi, et inimesi, kes juba isegi materjalid kohale on wedanud, mitte lasta elama asuda. Minule näib, et siin kohalikud wõimumehed talitawad, wälja minnes ei tea missugustest alustest. Kui põllutöömisteerium lubas seda asja korraldada wallanõukogude soowide kohaselt, on kohalikkude wõimumeeste poolt wäidetud, et kandidaadid neid krunte siiski mitte ei saa. Nähtawasti on ka wõimumehed omad korraldused läbi wiinud ja abinõusid leidnud, et oma sõnadele tarwilikku tõestust anda. Asi on seda imelikum, ja just see sundiski meid arupärimisega esinema, et kogu see lugu ei tohiks põllutöömistrile wõõras

olla. Tema on, nagu ma juba tähendasin, 1923 aastal koha peal oludega tutvunemas käinud, on siis ka teatawa ülewaate saanud ja mõningaid lubadusigi andnud wastutuleku mõttes wallanõukogu soowidele, aga senni ei ole tema neid lubadusi mitte täitnud. Kohalikkude elanikkudega kõneledes rõhutatakse üksmeelselt, et siin on tegemist kas kohalikkude ametnikkude intriigidega wõi ei tea millega, igatahes ei leita mingisugust mõistlikku seletust kogu sellele loole. Igatahes on sarnane wigurdamine tekitanud ümbruskonnas elawate inimeste seas, mitte ainult nende seas, kes kohti saada tahawad, teatawat rahulolematust ja meelikibedust. Wallanõukogu on alati oma otsused teinud ühel häälel, selle peale waatamata, kuhu leeri keegi kuulub, kas parempoolsesse wõi pahempoolsesse, wõi ükskõik missugusesse. Kõnelesin alles hiljuti ühe põllumeestekogude liikmega, kes kohapeal wõrdlemisi silmapaistew tegelane, ja ka tema ütles, et siin on ülekohut tehtud ja imestas, mikspärast see küsimus mitte ei ole lahendatud. Sellepärast arwame meie, et kui senni sellega on wiivitatud, siis on otstarbekohane selle peale tähelpanu juhtida, et ükskord lahendataks küsimus, mis iseenesest wõrdlemisi wäikese ulatusega, riigi kulude mõttes, kui ka riigi maade kasutamise mõttes, sest tegemist on siin ainult mõne tiinuga. Ei nõuta ka mingisugust toetusraha, olgu siis ehituslaenu näol. See kõik peaks wõimaldama seda küsimust ilma eriliste raskusteta ära otsustada nii, nagu kohalikud elanikud-krundisaajad seda nõuawad. Kordan weel, et just kohalik wallanõukogu, kes ometi neid asju kõige paremini peaks tundma, mitmel puhul on konkreetselt otsustanud ja mitmel puhul oma nõudmist korranud, nii et siin juhuslikkusega tegemist ei wõi olla, waid tahetakse wõimaldada selle maatüki kõige otstarbekohasemat ärajaotamist ehituskruntideks nendele, kellele seda kõige enam tarwis on. Küsimus on wäärt, et selle peale tähelpanu pöörata, ja nõuab kiiret lahendamist. Et sellesse küsimusse selgust tuua, ongi esitatud meie arupärimine. Panen ette seda arupärimist wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Panen arupärimise-ettepaneku hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Arupärimise-ettepanekut toetawad 30 Riigikogu liiget,

seega on arupärimine wastu wõetud.

Et koosolek ligi 2 tundi on kestnud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 11.50 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 12.10 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

14. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Wain'i, A. Kärner'i ja P. Schütz'i arupärimise peale Wääna walla kandikohtade wähen-damise ja kõlbmatkmuutmise asjus.

Põllutöömister **A. Kerem**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arupärimises ülesse tõstetud küsimus on iseenesest wäga lihtne ja minule paistab, et see arupärimine siiski enne-aegne on olnud.

Wääna-Witti karjamõisa planeerimine on käesolewa aasta töökawas ette nähtud, kuid põllutöoministeriumis olewate andmete põhjal ei ole ka weel praegu koha peal selle planeerimise esimest instantsi, see on plaanide esitamist olnud. Järjekult rääkida kruntide kõlbmatkmuutmise-st on minu arwates liig warane, sest planeerimise kawade arutamiseks on pikk tee ette nähtud, mis planeerimist, kui selleni on jõutud otstarbekohasuse mõttes, kontroleerib. Nii wõib käesolew arupärimine käsitada ette oletusi, mitte aga sündmusi. Nii palju, kui minul korda läks üldise olukorraga, mis Wittis walitseb, tutvumeda, wõin selle põhjal selgelt enesele ette kujutada, missugust arwamist maamõõtja Witt mõisa planeerimise juures awaldada wõis. Witt mõisa kandikohad asuwad poolteist wõi kaks wersta mõisast eemal. Omal ajal on Wene walitsus Witt mõisa wõõrandanud suuremas osas, kuid tükk mõisast on wõõrandamata jäänud, mida selle-aegne omanik kohaseks ei pidanud oma käes pidada, waid on kandimeestele wälja andnud lisaks juhuslikkude tükkidena. Kui nüüd lõpulik korraldamine maad wõtab, siis peab katsuma meie üldiste planeerimiste juhtnööride järel talusid rajada wõimalikult ühes tükis.

Täiesti lubamata on talusid põllumaa poolt mitmesse tükki jagada, sellega tekitades olukorda, mis praegu maksew Saaremaal, kus lapitalude süsteem läbi wiidud ja mille puhul räägitakse, et walitus peab wastawa eelnõuga esinema, et sarnane süsteem ära kaotada. Järjekult ei tohi milgil tingimisel lapitalusid, see on mitmes tükkis olewaid põldusid luua. Nii, kui mina maakorralduse peawalitsusest kuulen, on seal arwamisi awaldatud, et katsutakse wõimalikult need maad, mis mererannas kandimeeste käes kasutada ja neid maid, mis mõisasüdames, nii ära jaotada, et talud ühes tükkis tuleks. Kuiwõrd see wõimalik on selgub muidugi planeerimise protseduuri juures. — Mingisugusest eriotstarbest, millest räägib arupärimine, ei ole põllutöoministeeriumil teada, et seda oleks kawatsetud wõi käsitud teha. Millega siin tegemist on? Minu arwates wist arusaamatusega wõi tühjade juttudega. Neid asjaolusid arwesse wõttes, wõin wastata, et niihästi Wittu mõisasüdame tükk, kui ka mererannas asuwaid kandikoha tükk mõeldakse korraldada üldises korras, mis meie määrustes ette nähtud. (J. Wain, sd.: Kas suurendada wõi vähendada?) Muidugi ennem suurendada kui vähendada, sest need kohad on 7 kunni 10 tiidulised, loomulikult on siis ka tendents neid suurendada. Kuid üldisi nähtusi popsikohtade korraldamise juures arwesse wõttes, wõiks käesolewal juhtumisel mõnda ette oletada. Nii näiteks, kui enam-wähem ühes tükkis talusid taetakse luua, siis wõib juhtuda, et 13. mereäärsest Wittu karjamõisa kandimehest wahest ainult 3 nõus on üle kolima ja sel juhtumisel on loomulik, et need kolm mõisasüdamest tuntawalt suuremad kohad saawad, kui neil praegu käes olid ja need, kes mitte nõus pole üle kolima, vähemaga peawad leppima, mis nende majade ümber juurde anda wõimalik. Kuid ma pean kohe tähendama, et see wiimane on ainult oletused, sest et planeerimist, see on tegelikku mõõtmist ei ole weel olnud. Planeerimise protsess seisab alles ees ja meil ei ole vähematki kahtlust, et ka siin asi nii korraldatakse, kuidas ta üldises korras ette nähtud ja kõige otstarbekohasem on. Planeerimise protseduuri juures ei ole mitte ainult põllutöoministeeriumi esitajad, waid sellest wõtawad osa nii omawalitsuste esitajad, kui ka iga isik, kes asjast huwitatud. Sa-

müti on ka planeerimise komisjonides eriti suur mõju kohalikul wallaesitajal, kui ka maakonna esitajal, kes sinna osa wõtma kutsutakse. Kõigi nende poolt esitatud arwamistega tuleb lõpuplaan kinnitamisele planeerimise peakomisjonis, ja minul ei ole vähematki kahtlust, et Wittu küsimust wõidaks teisiti otsustada, kui see otstarbekohane otsustada oleks.

J. Wain (sd.): Arupärijate nimel teatan, et arupärijad wastusega rahuldatud ei ole ja panen ette kohe läbirääkimisi pidada.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Wain'i poolt on tehtud ettepanek kohe läbirääkimisi alata. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

J. Wain (sd.): Härra põllutöoministri poolt antud wastusest selgub, et käesolew küsimus alles ettevalmistamise staadiumis on. Et kodukord ei wõimalda vähemate märkuste tegemist peale wastamise, siis pidime läbirääkimisi algama. Pean paari märkusega asja juures peatama. Arwamine, mis näib weel praegugi põllutöoministeeriumis walitsewat, et kui talu paaris kolmes tükkis, siis on see lapitalu, on suurel määral ekslik. Talu ei wõi kahes-kolmes tükkis olla, kui maa iseäraldused seda tingimata paratamatuks teewad, eriti sarnastes kohtades, nagu mererandi, kus lähem rannaäärne maa väga halb on. Harilikult on ta nii liiwane, et ta ainult mõnda üksikut wilja kaswatab, kartulid, wahest ka rukist. Meie talude tükkiajamisega on paljudes kohtades liig kaugele mindud. Meil on küllalt olemas neid talusid, mis kõige oma olemisega korraliku heinamaa peale on asetatud, mis sugugi otstarbekohane ei ole ja üleliigseid kulusid teeb. Samuti on jälle teisi talusid, mis terwikuna põllumaa peal, nii et korralikult ülesharitud, kultiveeritud maa peaks uuesti sööti jäetama, et karjamaad saada. Teised peaksid raha kulutama selleks, et maad uuesti harimisele wõtta. Iseenesest on arusaadaw, et majapidamist ka nii wõib korraldada, et karjamaad üldse ei tarwitse olla, nagu seda Öhtu-Euroopas paljudes majapidamistes ka ette tuleb. Meil oleks aga siis waja inimeste arusaamist põllumajapidamisest üldse tõsta, senni aga oleks sarnane otsus enneaegne.

Mis puutub eriotstarbesse Wääna-Wittis, siis wõib ju wõimalik olla, et põllutöoministeriumil ei ole kawatsust eriotstarwet luua. Igatahes walitseb seal minewiku meeoleolu, sest et Wääna-Witti mõisas mõni aasta tagasi wäga paks õhkkond tekkis, mis weel senni lahenedud pole. Minu teada on seal weel praegu maid, mis kandimeeste käes ei ole. Seal on weel püsinud eraldi rendimaatükk, ja walitseb ühine arwamine, et samad inimesed selle koha saamiseks oma mõju maksma panna tahawad. Kui põllutöoministerium leiab, et seal, kus maanälg eriti suur on, maad eriotstarbeks alles jätta ei saa, siis wõib selle arwamisega ühineda, kuigi mujal paremate tagajärgedega eriotstarbeid luua wõiks. Mina oleksin härra põllutöoministrilt siiski weidi täpsemat wastust soowinud. Kuna seal peale kandimeeste-kohtade weel maad on, siis oleks mull huwitaw teada, kas mõeldakse neile 7-tiinuliste kohtadele, millest suurem osa õige kehwad on — ma olen Keillas elanud ja mitmel puhul ka Wäänas käinud — maid juurde anda wõi mitte, kuid nii üldine printsiiibi nimetamine ei suuda mind täitsa rahuldada.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Liigand'i poolt on esitatud liht ülemineku-wormel. Rkl. Wain'i poolt on esitatud järgmine ülemineku-wormel: „Põllutöoministri wastust J. Wain'i, A. Kärner'i ja P. Schütz'i arupärimise peale ära kuulates, — tunnistab Riigikogu tarwilikuks kandikohti elujõuliseks muuta.“

Põllutööminister **A. Kerem**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui seda wormelit eelarwamisteta lugeda, siis on ta ainult lahtiste uste murdmine, sest meil on juhtnõõrides igalpool ette nähtud, et kandikohti just elujõulisteks muuta, aga kui see peaks sisaldama mingisugust etteheidet Wittis mõisa korraldamise asjus, siis on see enneaegne, nagu ma juba tähendasin, sest Wittis mõisa maad ei ole weel korraldatud. Ei ole põhjust arwata, et neil maakorralduse instantsidel, mis siin tegutsewad, tendents oleks Wittis kohti eriti elujõuetuteks teha ja selle kohta ei ole siin ka mingisuguseid andmeid ette toodud.

Juhataja **K. Wirma**: Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Wain'i ettepanek ja kui see peaks tagasi lükatama, siis tu-

leb hääletamisele rkl. Liigand'i poolt esitatud liht ülemineku-wormel. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. (Hüüded: Ära lugeda! Hääletatakse.) Poolt on 25 häält, wastu 22 häält, seega on ülemineku-wormel wastu wõetud. (Hüüded: Sedelitega hääletada.) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Kas tehakse ettepanekuid sedelite lugemise asjus? (Hüüded: Juhatuse hooleks.) Palun juhatusel liikmeid sedelid lugeda.

Hääletamise tagajärjed on järgmised. Rkl. Wain'i ülemineku-wormeli poolt on 30 häält, wastu 24, erapooletuid 7, seega on ülemineku-wormel wastu wõetud.

15. Eesti wabariigi Korra kohta on Tartu ülikooli seasõna rkl. Jans'il. dus — II lugemisel. J. Jans (sd.):

Mina teen ettepaneku seda päewakorra-punkti päewakorrast wälja jätta ja nimelt järgmistel põhjustel. Läänud koosolekul esitasin mina ettepaneku, et Riigikogu ühe erikomisjoni kaudu wõtaks Tartu ülikooli õppekohtade nimekirja weel kord kaalumisele, kuna selles nimekirjas mõned puudused märgata on. Need puudused kanti minu poolt ette ja isegi minu ägedamad wastased, Balti-Saksa erakonna mehed, leiawad, et minu kõnes nii mõnigi asi õieti tähendatud on ning rühmade wahel mõtteid wahetades on tõepoolest meeoleolu niisuguseks kujunenud, et leitakse, et seda weel järele kaaluda tuleb, missugune tõepoolest meie kõrgema hariduse arenemise siht tulewikus olema peaks. Selleks otstarbeks moodustatawa komisjoni walimise kohta tuleks weel kokku leppida.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud käesolew punkt päewakorrast wälja jätta.

Haridusminister **H. B. Rahamägi**: Mina tahaks lugupeetud Riigikogu liigete tähelepanu weel kord selle peale juhtida, et meie praegu räägime ometi sellest, et ülikoolile tahame anda autonoomiat. Meie tahame ülikoolile anda mitte ainult relatiivse autonoomia, waid siinpool kõneldakse, et meie peaksime ülikoolile ka absoluutse autonoomia andma. Kui meie siis Riigikogus hak-

kame selle üle waidlema, missugused õpetoolid tuleksid ära jätta ja missugused mitte, ja kuidas õppetööd korraldada, siis meie wõtame sellejuures ülikoolilt just seda ära, mille kohta meie tahame anda ülikoolile autonoomia. (O. Gustawson, is.: Lugege § 7-dast, siis Teie näete, kuipalju seal autonoomiat järele jääb.) Ülikoolis on juba wiis aastat seda küsimust sõelutud, missugused õpetoolid tuleksid ülikooli juurde järele jätta ja missugused mitte. See ei ole küsimus, mis on otsustatud ad infinitum — igaweseks ajaks, waid seda küsimust wõidakse igal ajal, kui ülikooli teaduskonnad tarwilikuks leiawad, arutamise alla wõtta. See on nüüd esiteks. Ma usun, see on koht, kus meie ülikoolile tingimata peame jätma teatud wabaduse. Teiselt poolt juhiks mina lugupeetud Riigikogu liigete tähelpanu selle peale, et §§ 6 ja 7 ja 8 juures tulewad arutamise alla teaduskonnad ja õpetoolid. Meie wõiksime siis nende paragrahwide arutamise juures wastawaid parandusi teha. §§ 6, 7 ja 8 räägiwad just teaduskondade arwust ja jaotamisest. Edasi räägiwad §§ 7 ja 8 õpetoolide asutamisest jne. Nende paragrahwide arutamise juures wõiksime parandusi arutada.

Juhataja K. Wirma: Sõna on rkl. Jaanis'el.

J. Jaanis (rhw.): Kui ainult selle pärast seadust tänasest päwakorrast ära tahetakse wõtta, et saaks läbi kaaluda õpetoolide arwu, wõi nende ülewiiimist ühest teaduskonnast teise, siis see ei oleks küll ettepaneku põhjendus.

Kõigepealt juhin tähelpanu sellepeale, et seaduses on järgmised paragrahwid, mis näitawad, et professuuride ja dotsentuuride kohad ei ole kindlaks fiskeeritud. Neid kohte wõib pärast ka muuta, wõib kustutada wõi uusi juurde wõtta, wõib ühest teaduskonnast teise üle wiia. Teiseks on lugu sarnane, et ülikooliwalitus, ülikooli nõukogu, niisama ka teaduskondade kogud on seda küsimust järele kaalunud ja öelda midagi erilisel autoriteetlikku selles mõttes oleks raske, peale seda kui juba mitmel pool ja mitmes komisjonis seda küsimust on kaalutud.

Juhiksin tähelpanu weel selle peale, kuidas õpetoolide seisukoht teistes ülikoolides, ka wanemates, on. Näiteks Soomes ei ole õppekohad kindlaks fikseeritud. See on täiesti ülikooli sisemiseks

asjaks jäetud ja puutub otse ülikooli töökawasse. Käesolewas seaduses on ka selleks kaunis laialdased wõimalused antud. Nende asjaolude pärast ei tuleks seadust päwakorrast ära wõtta, waid tema arutamisele edasi minna.

Juhataja K. Wirma: Hääletamisele tuleb rkl. Jans'i poolt korra kohta tehtud ettepanek seadust tänasest päwakorrast wälja jätta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 16 häält, wastu 18 — sellega on ettepanek tagasi lükatud.

Riigikogu läheb seaduse arutamise juurde. Järjekorras on sõna rkl. Weberman'il. Rkl. Weberman'i ei ole siin.

J. Jans (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina toetan oma eelmisel koosolekul tehtud ettepanekut, käesolewa seaduseelnõu esimene paragrahw erikomisjoni anda Eesti wabariigi Tartu ülikooli õppekohtade nimekirja läbiwäärtamiseks. Ma juba tähendasin, et need wäited, mis mina õppekohtade nimekirja puudulikkuse kohta eelmisel koosolekul ette tõin, ka isegi minu otsekoheste wastaste poolt osalt õigeks on tunnistatud. Järelikult ei peaks selle ettepaneku wastu juba sellepärast oldama, et kui kuskilt puudused leitakse, siis nad peawad tingimata parandatud saama ja kuna praegu arutusel olew eelnõu on üks põhjapanevamatest, siis peaksime meie erilise hooliga tema kallal tööd tegema. On öeldud, et õppekohtade nimekirja olewat kaua arutusel olnud ja tema kohta on otuseid antud eriti kompetentsete asutuste poolt, nimelt Tartu ülikooli poolt. Mina juhtisin tähelpanu selle peale, et õigusteaduskonna õpetoolide nimekirja isegi tehniliselt niisugusel wiisil on esitatud, et tema poolt kudagi hääletada ei saa.

Mõeldawa ettepanendud komisjoni ülesanne kujuneks koguni laialdasemaks, kui seda on otsekohe õppekohtade nimekirja rewideerimine. Mina arwan, et seal wõiks arutusele tulla Eesti kõrgema hariduse korraldamine ja talle lõpuliku sihi andmise küsimus tema terwes ulatuses. Siit kõnetoolilt on tähendatud, et õpetooli ja õppeasutusi Tartu ülikooli juurde on asutatud selle järele, kuidas inimesi leidis, aga ei ole mitte läbi kaalutud, missuguseid õppeasutusi ja missuguses ulatuses meile riiklikult seisukohalt tarwis oleks.

Ma tähendan veel lisaks sellele, mis ma juba öelnud olen, et on seisukohta katsutud esitada, nagu oleks minu ettepaneku juures mingisuguse poliitikaajamisega tegemist. Kuid mina ütlen, et siin mingisugust poliitikat ei ole ja olla ei wõi. Etteheitjad, kes poliitikat asja küllest leiawad, need lähewad poliitika seisukohast wälja. Mina olen tähendanud selle peale, et Tartu ülikoolis teadus mõnes tükis mitte tarwilikul kõrgusel praegusel ajal ei seisa ja Riigikogu seisukohta peab wõtma, kuidas asjale parandust tuua. Et ma mitte ettepanekut ei teinud küsimust hariduskommissjoni tagasi anda, siis see tuleb sellest, et kord on juba hariduskommissjon seisukoha wõtnud eelnõu kohta ja et ta seda uuesti peaks arutama hakkama, see ei ole mitte otstarbekohane, waid peaksid uued inimesed asja juurde kutsutama, kes teiselt seisukohalt seda asja wõiksid hinnata ja seega Riigikogu seisukoha wõtmine igapidi õiglane ja erapooletu oleks.

Haridusminister H. B. Rahamägi: Kui tol korral, härrad Riigikogu liikmed, mina sõna wõtsin härra rkl. Jans'i poolt tehtud ettepaneku kohta, siis ütlesin, mina, et wõib ju nõnda ja teisiti teha, wõtta õppetoolide mahutamist ühe wõi teise teaduskonna alla. Aga mina ütlen, et selle peale waatamata on ülikoolis otstarbekohasust silmas peetud, kui just niisugune ettepanek on tehtud, nagu eelnõus.

Mis puutub ettepanekusse, et õppetoolide küsimust erikommisjoni anda, siis kui see ettepanek üldse kaalumise alla wõiks tulla, wõiks see hoopis teiste paragrahwide juures, nimelt § 6 juures, kus räägitakse ülikooli teaduskondade arwust, arutamisele tulla. Härra Jans'i poolt on öeldud, et meie wõiks teaduskonde teist moodi grupeerida, siis minu arusaamise järele wõiks seda küsimust puudutada § 6 ja 7 juures, kus räägitakse teaduskondadest, mis meil ülikooli juures on ja siis wõiks Riigikogu otsustada ja seda küsimust anda erikommisjoni kui see tarwilik on.

Mis puutub õppetoolide asutamisesse, siis on olemas eelnõus §§ 7 ja 8, kus räägitakse õppetoolidest Tartu ülikooli juures ja meie wõiksimme seda küsimust nende paragrahwide juures arutamisele wõtta. Härra Jans on öelnud, et õppetoolid on asutatud selle järele, kuidas

jõude on olnud Tartu ülikoolil. Mina pean üttelema, et see ei ole mitte nõnda olnud. Õppetoolid on asutatud selle järele, kuidas teaduse seisukohalt tarwis on olnud, waatamata selle peale, kas ülikoolil on wastawaid jõude olnud wõi mitte. Enne on asutatud õppetoolid ja siis alles on õppejõude otsitud; mõned õppetoolid on praegugi veel tühjad.

Siis on veel tähendatud selle peale, et teaduslik töö Tartu ülikoolis ei seisa mitte tarwilikul kõrgusel ja sellepärast tuleks järele kaaluda, kas üldse meil üht wõi teist ainet on vaja lugeda. Mina ütlen, et siis tuleks küsimuse alla wõtta seda, kuidas ülikoolis teadust kõrgendada, teda tõsta teatud niwoole. Aga et meil asutust vaja, kus teaduslikka küsimusi arutataks, mis ligemas kontaktis riikliku ja rahwusliku eluga, selle üle, usun mina, ei wõi kahtlust olla. Selles mõttes ei näe mina põhjust, et nõutakse eelnõu andmist erikommisjoni.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Jans esitas Riigikogu koosolekul 14. oktoobril järgmise ettepaneku „Eesti wabariigi Tartu ülikooli seaduse § 1 ja järgmised anda erikommisjoni õppekohtade nimekirja (§ 7 lisa) läbiwaatamiseks. Eri-kommisjoni walida 10-liikmeline“. Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer.): Käesolewa seaduseelnõu arutamise puhul on Riigikogus kui ka üksikute Riigikogu liigete poolt ja üksikute rühmade poolt mõningaid ja wäga põhjendatud arwamisi esile toodud, mis küsida tahawad, kas see struktuur, mis üksikutes peensustes ülikooli seaduses ette nähtud, tõesti niiwõrd lõpulik on, et teda fiskeerida saaks. Teiselt poolt on seaduseelnõu arutamise juures wäljaspool Riigikogu, inimeste poolt, kes hariduslikkude ringkondadega köidetud on ja kelle sõna mitte tähtsuseta ei ole, samasuguseid arwamisi esile tulnud. Sellepärast on minul au meie rühma nimel lugupeetud Riigikogu liigetele teatada, et meie rühm rkl. Jans'i ettepaneku poolt hääletab järgmistel motiividel: kui niisugused lahkuminewad küsimused üles on tekkinud, siis on see kõigepealt ülikooli enda huwides, ja ei saa seda mitte pahaks panna ja ei saa seda ka wõtta etteheitena kui walitsus, weel wähem lugupeetud härra haridusminister, kui

umbusalduse awaldust, kui põhjalikult nende küsimuste kohta, mis praegu üles tekkinud on ja mille kohta Riigikogu kõnetoolilt lõpulikku otsust kätte ei saa, weel kõnelda ja neid kaaluda tahtakse, sest Riigikogus wiiks see wast liiga kaugele, kuna aga komisjon täiesti erapooletult katsub seisukorda selgitada. Ja kui seaduseelnõu Riigikogu poolt seaduseks saab, ei oleks ühelgi enam kaksikarwamisi ja ei oleks etteheiteid ei Riigikogule, kes siin seaduse wastu wõtab, ei haridusministrile ega ülikoolile. Meie rühm on seisukohal, et komisjoni tuleks anda just § 1, sest wõib olla, tekib ülikooli seaduse struktuuris mõndagi muudatust enne 6 paragrahwi, ja kui nende paragrahwide juures muudatused tekiwad, siis ei saa meie neid III lugemisel lõpulikult wastu wõtta, kui need muudatused II lugemisel ei ole tehtud.

Juhataja **K. Wirma**: Panen hääletamisele ettepaneku, et § 1 ja järgmi-

sed antakse erikomisjoni. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud, seega on otsustatud anda käesolew seadus erikomisjoni. Ettepanek on tehtud, et komisjon oleks 10- liikmeline.

J. Wain (sd.) kohalt: Kuna homme päewakord Riigikogu liigetel käes on ja et nad homseks liikmeid peaks leidma, siis teen ettepaneku walimised homme ette wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud jätta komisjoni walimised homseks Riigikogu koosolekuks. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud, sellega on küsimus otsustatud. Päewakord on läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.55 min. päewal.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

Abisekretäär **J. Wain**.

